

IZ RENESANSE.

Slike iz bokeškog života.

— Vicko Matov Tripković (Podnopoljski). —

V.

1.

(6)

Ove godine gospođa Olga Grilović i kći joj Irma bile su samo mjesec dana na putovađu po Francuskoj, a ostali dio leta provodile su na imanju u Stolivu.

Na večer pravoslavnog Velikog Gospođin-dana došla im iz Kotora Šeferovica u posjete i ostala kod njih da zajedno podrane oko tri ure po ponoći s ladicom put Savine. Ta Šeferovica, još dosta mlada udovica, imala je osobiti dar opažanja i pripovijedađa, a znavala je svačije posle po Boki, što joj ne bješe teško obaznati, jer je bila dobra sreća, pa davala novac na dobit uz zlatni ili srebrni zalog, što joj ga donosile neke razgovorne, postarije u crno odjevene žene s klobučićem mode pedesetih godina prošloga vijeka. Ona ne imadaše više od dvije tisuće fijorina, ali nene prijateljice iz bokeškog primorja mišljahu e je Šeferovica bogata, da ima barem dvadeset hiljada: takvi bješe „giro“ njenih novaca. Dobit na novac, ako pozajmljena svota nije iznosila više od pedeset fijorina, rade je ta dobra udovica primila u naravi, što nijesu te antike „šjore gospođe“, kako ih Grbalke zovu, ni osjetile davati, jer i tako im u vrtu za njihovo jedno grlo i suviše rodi. A da bi poslale Cererin dar na pazar u Kotor, Bože sačuvaj da jedna „kapetanica“ šale na prodaju voće i povrće!

Šeferovica bila se upoznala s gospodom Grilović, kada je bio došao zamolit da mu pozajmi pet stotina fijorina simpa-

tični jedan universitetlija, kojemu je trebao novac za zadni rigoroz. Ona ne imala pri ruci novaca, a htjela na svaki način pomoći milom mladiću, pa se obratila na gospodu Olgu, koja je odmah duhovitu Šeferovicu zavolela i traženu joj svotu pozajmila.

* * *

Bilo je oko ponoći. Kroz na nožice pritvorene vratnice prozora Irmine sobe prodirao miris cvijeća iz bašte nošen lahorićem stolivske gore, osviježenim rosom, što se fatala čeminovog lista. Pri modrikastom slabom svijetlu, što ga bacao žižak iz ružičastog stakla kandila kroz modri papirnati štiti oko sebe, motrila je Šeferovica, osloniv se na goli lakat, u posteli Irmu do sebe, kao što se gleda kip, o kom si se naslušao povijedati e je lijep, a nijesi ga još nikada potpuno vidio. Podražaj jakoga parfima s otvorene umivaonice širio se sobom, dočim je povjetarac nosio dah bašte tek na mahove i onda se proljevao lak, kao da je proistekao iz kandioca mirisnog ulja, tišajući luku strast. Slavuj iz džuba ružica u bašti pjevao ne proletnim žarom, jer proleće prošlo, a Šeferovicu spopala žela da zubima otkine veliki madež, što se crnio u gibu med pola sakrivenim poput grude snijega bijelim dojčkama Irminim.

Irma, koja je u potpunom negližeu julske noći ležeć naznak slušala zanimiv razgovor Šeferovice, i nehotice pod silnim utjecajem oči ove pokri se lakim bosanskim bezom tako da joj je nepokrivena samo glava ostala; a Šeferovica se morala zadovoljiti lakim mrskama, koje se napraviše oko oblina po bezu.

Šeferovica joj povijedala, kako je za Irminog iz Boke odsutstva kotorsko srpsko diletantsko društvo predstavljalo djelo doktora Šestokrilovića „Lubav i inad“, u kojem je po svojoj prilici samoga sebe kao glavnog junaka opisao, a svi su složnog mnijeña u tome da je glavna junakiña sama Irma, puna čara i miliña. Prestavi da je prisustvovao i srpski pjesnik Milorad Mitrović iz Biograda, koji se vraćao s putovaña po Crnoj Gori, pa da je u velike falio tu dramu i žalio što doktora Šestokrilovića nema prilike lično da upozna, jer je ovaj već je četiri mjeseca otputovao, kako negovi ukućani vele, da se vježba na bečkoj klinici.

— A kako završuje ta drama? — upita Irma.

— Junak se baca iz dišperacije na pijančevanje i svake noći, kada se napije, dokazuje veselom društvu da se „lepota“ ne smije udati, jer da je Providnost stvorila uživañem svakoga u ovoj dolini suza — odgovori Šeferovica smijući se.

— Vi se šalite, gospoda Šefer, a meni nije u tome do šale — Irma će, kojoj su se Bog zna radi česa zavréele suze.

— U svakoj je šali pola istine! — odgovori ozbiljno Šeferovica, a onda se obje učutaše uturnuv plamičak kandila, jer ih je gospoda Olga iz pokrajne sobe opomenula da je već vrijeme počinku, ako hoće podranit na Savinu.

Šeferovica zaspa u tren, a Irmi je još dugo uzalud pjevao uspavanku šturak sa ćukom, koji se glasio negdje daleko iz stolivske gore.

* * *

Kroz četiri mjeseca, što je Krile bivao izvan Boke, Irma se bila čisto izmijenila. Uzalud je prisilio suplenat sestre da ostave šetnje po kotorskoj obali, gdje se barem oči pasu, pa da idu letnikovati u Stolivu, eda bude bliže oči Irminih, ne bi li mu se jednom smilovala. Uzalud su tobože na teferič u Stoliv išli iz Kotora i okoline mladi ljudi u društvu gospoda, poznanica gospode Grilović. Uzalud su jutarne svoje šetnje na koñima po Dobroti zamijenili onim po Prčanju i Stolivu dva mlada vojnička časnika. Irma ih čak ni poglednula nije. Onda su joj stizala anonimna pisma, koja su je dražila da je doktor Krile ne će nikad uzeti, da se on lola po Beču, da se je radi ñega avelila. Sve uzalud, i ako nije nikad ni posumnala da bi koja od modernih dopisnica, kojih joj je svaki dan svu silu listonoša donosio, bila od doktora Krila.

* * *

Oko tri sata po ponoći vozili su kroz Verige dva krepka vozača čamac, u kojem su sjedile gospoda Olga Grilović s kćeri Irmom i Šeferovicom. Kokoti iz Kamenarâ budili su one iz Lepetana. Zvijezda Danica sigrála se kupajuć sliku svoju u lako uzbibanom moru, kao djevojčica, kojoj je čas prije na ulici nepoznati, za čudo simpatični mladić rekao da je lijepa, a okom

je ugrijao, pa ona dotrčala doma i sramežljivo se oglednula u zrcalu, zacrvenila se, pobjegla od néga, ali samo za čas, pa onda pošla na drugi kraj sobe, a pri tom se tobože nehotice opet u ogledalu poglednula i pospremajuć pospremljenu sobu još se tisuć puta oglednula, dok je majka iz druge sobe nije pozvala k sebi. Irma je gledala prelijevañe Danićine slike u morskome valu i pričini joj se, kao da ovaj pruža ruke za tom slikom hoteć je zagrlit, ali ona mu izmiče, previja se, muči ga; i Irma uzdahnu, a iz maštaña je prenu majka joj rekav: „Bože pomoz i sv. Nedjelo!“ Bili su prema crkvi sv. Nedjele, iz prozorčića koje prodiraše svijetlo vječne luči, što pred žrtvenikom gori prateć po dalekoj pućini pomorca Bijelanina, a tješeć négove u onoj kućici, što se bijeli kroz maslinik, čijim se darom to kandilo puni.

2.

Kapetan Niko Sokolović bješe u samani eik zore podranio i s puškom lovnicom preko ramena otišao u šumu više Slavjine kuće. Sinoć mu bilo stiglo pismo od konte Krsta Jankovića iz Triješća, u kojemu mu ovaj nudio zapovjedništvo na parobrodu „Štit“, kojim bi imao da preveze iz Odese u Vladivostok sedam stotina ruske voske; pa tražio brzogjavni odgovor, a u slučaju da se ponude prima, pozivao ga odmah u Triješće. Uvjeti, pod kojim mu konte Janković nudaše zapovjedništvo, bjehu povoljni i kapetan se Niko Sokolović primi ponude, pa je već sutra krećao put Triješća brzim Lloydovim parobrodom. Lakonićni inaće konte Janković javlaše u tom pismu svom iz djetinjstva prijatelju kapetan Niku, da je konte Perinović kupio sedam karata „Štita“ od gospode Olge Grilović, pa da je i on ne samo zadovoljan da preuzme zapovjedništvo „Štita“ kapetan Sokolović, koji umije ruski, a poznat je u ruskim vojničkim krugovima radi svoje bravure s Vasosom, neko da ga za to čak i moli.

Doćim je kapetan Nikova majka sinovlevu robu slažuć u baulu bila pošla časom u avliju da ubere granu bosioaka i sveže je crvenim koncem, pa je s medalicom Gospe od Škrpjela među robom mu spremi, on je nasloniv lovnicu na među kroz gusti grm lovorike gledao put Slavjinog prozora.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Sada sam dobro došao kontu Andru radi Vasosa, a prije mi radi toga oduzeo zapovjedništvo „Đurka“. Sigurno on misli da će radi mene još koji put „Štit“ prenijeti rusku vojsku u Port-Arthur za vrijeme ovog kineškog virvara. Konte Krsto nije mi uzalud pisao da je konte Perinović kupio sedam karata „Štita“, jer je računao stalno na mene, kada to obznam, radi Slavje. I doista da me nije strah, da bih Slavju morao za uvijek prekrizit, ako se ne primim zapovjedništva „Štita“, mogao bi me konte Andro Perinović molit kao Boga, a ja taman inače skapao od gladi jer nigdje zasluge, o pet se ne bih primio toga unosnog mjesta. Ali radi űe primio sam se!“ u sebi govoraše kapetan Niko Sokolović uzdahnuv pri zadnjoj pomisli uzdahom čovjeka, kojemu je ponos sve.

Na oko sjetan, kapetan se Sokolović razvedri čim opazi na prozoru Slavju, koja mu maramom izmed pitara s fuksijom dade znak da je primila poslato joj pismo po sluzi Rakiti, pa da će odmah doći gore u baštinu kod űega.

* * *

.....

— Pisaću ti iz Port-Saida, Adena, Kolomba, Singapora i Honkonga, gdje ćemo se zaustavljati, da „Štit“ snabdijem kamenim ugljenom. Ali hoćeš li da tebi adresujem pisma, ili kao prije da ih šalem na majku mi, a ona da ti ih uruči po Rakiti? — govoraše kapetan Niko Sokolović Slavji Perinović.

— Kako te voľa, Niko. Znaš, šjor Špiro listonoša, kad ima što za mene, uvijek uradi tako da mi pismo dođe u ruke neopaženo od oca mi. Nego boľe da šaleš majci, jer Rakitu i tako svaki dan šalemo da što kupi u Vinturina; pa se može usput svratit kod majke ti. Tako ću i obaznati kako ti je starica, jer kada nastupe kiše kod nas, ti znaš da se ne vidimo po mjesec dana. A kad ćeš, ako Bog da, prispjet u Vladivostok?

— Iz Odese po prilici u četrdeset i pet dana, a..... — ali ne nastavi, jer u to banu Rakita sva usoplena i reče Slavji:

— Konteša Nina Vas zove. űoj je na um palo da pere četicom i sapunicom zlato. Svaki komad prije pomiriše. Bože joj ne upiši u grijeh, kao da zlato može smrdet. Pa kad nije našla, znate, onu pribodaču „Môra“ s briľantom u glavi, što

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

vaļa tri hilade, kao izvan sebe je. Nego ona Vas zove odmah da dodete, a ja se zagovorih — sasu Rakita i nestade je izmed grmena divljih šipaka i lovorike.

— Evo ti ta pribodača, Niko. Od majke mi je ostala. Po-koña mi baba to dedu darivala. Neka ti bude kao zalog moje ljubavi!

— Ali, Slavja! tetka ti ne će dati mira radi toga.

— Pa neka ne da. Grdih muka ne će mi moći zadati radi tebe, nego što mi je do sada zadala, kroz plač mu odgo-vori Slavja.

* * *

Sutri dan Lloydov parobrod okasnio krenuti iz Kotora. Sve je na ñemu bilo spremno za polazak, ali društveni poslo-voda primio od nekuda brzojav čas prije nego li će se parobrod odalečiti od obale, pa šapnuo nešto na uho zapovjedniku, i pa-robrod čekao cijela dva sata s neustrplivim putnicima na ñemu, dok vas prašan ne stupi na most jedan čovulak s kožnom bi-sagom o ramenu, dade agentu nekakav papir i parobrod za-plovi u deset sati iz jutra zalijevom. Kapetan Niko Sokolović stajaje sa zapovjednikom kod kormila i gledaje durbinom put Dobrote. Sa doksata svoje kuće mahaše mu Slavja Perinović, a tetka joj konteša Nina iza ñe u portiku gledajuć je lomjaše ruke pri pomisli, što će bit s bratom joj kontom Androm, kad mu to seoske gundurice reknu.

Zapovjednik parobroda, prijatelj kapetana Sokolovića, o-paziv gdje ovaj maramom nekoga pozdravlja, pusti zvijuk iz utrobe parñače, a ovaj se sunčanim rozopekom u podnevni san uspavanim zalijevom razlijegnu i izmami znatiželjne ženske na prozore preñaških i dobrockih dvoraca.

— Vidiš li Slavju, kako mu s pergula maha, drugarice! upitaće Ńeze Tripova jetrvu.

— Vidim, dobro moje, vidim! Prošlo je vrijeme, kad su se devojkje stidele vjereniku i poglednut u oči; a sada i ne-vjerene skaču na oči! — ujedljivo će joj jetrva, koja je imala kéer na udadbu, a nadala se kapetanu Sokoloviću.

(Nastaviće se).

O S V E T A.

Novela iz dubrovačke prošlosti.

Prijatelju Pavlu Orloviću

posvećuje M. de Valois.

(6)

VI.

Visoka glavica Petkina suncem obasjana odsijeva u šarenilu grmlja i drveća. Tamno-zelena česmina ispremiješala se s jasnom planikom, a sve nadvisio bor sa surim šišarkama. Pri zemlji raste kaduļa, rusmarin, vrijes i pelin, a cijelo tlo obraslo je smijem i sitnijem cvijećem, kojega bi se miris i više osjećao da ga ne blaži zadah mora. U gustini šume tek prodira svjetlo, na nekijem mjestima nestaje ga, dok najposlije na ravnici ispliva da se rasprostire do drugoga kraja.

Veličanstvene li panorame, što se odatle širi!

S istočne strane zeleni se romantični Lokrum, vas obrasao grmljem i visokim borom, a za rosnata jutra oko ti jedva nalazi počinka na smaragdima mrče i planike; do néga je kao ogroman kit Mrkan i Bobara, a ispred kopna niski Supetar i šilasti Cavtatski Rât. U dalini krivudaju konture konavoskih brda i glavica; ponosna Sniježnica s bijelim vrhuncem uzdigla se kao kolos nad morskom površinom. Od cika zore do sutonskih maglica, od trepeta večerñice do istoka Danice — divan je i veličanstven pogled s ove strane ubave Petke.

Sjevernu stranu zatvaraju do polovine lozom i maslinom nasadena Źarkovica, Srd i današnja Nuncijata; a na podnožju Srda spustio se u more slavni grad: grad diplomacije, matematike i epigrama; grad grčki, rimski i slovenski. Gradu na zapadu a Peci na sjeveru, more se uvuklo u zemlju, te je razdijelilo na dvije strane i stvorilo Gruški zaton:

. zatvara se more

I prostrani skutac si napravlja:

Gruž prostrani, glasovitu luku;

Na obijem obalama stoje

Ponosite polače gospodske,

B'jeli dvori, ograde starinske

Zupčatijem zidom zatvorene.

Strane su mu obrasle svakakvim grmljem; miris vrijesa, rusmarina i drugih trava širi se na daleko. Kitno borje, viti čempres i pitoma maslina rese vrhe i skuta okolnijeh glavica: Male Petke, Krvavog Brda i Babina Kuka. S jedne i s druge strane od zalijeva uzdigle se kuće tamošnjih stanovnika, a među njima gospodske polače i krasne bašće, letno plandovaće dubrovačke vlastele, i podaju mjestu neki pjesnički i vilinski čar. Tu letišta Gundulića, Držića, Lukarića, Natalića, Pucića, Bunića, i drugih — tu čarobni stan pjesničkih vila. Usidreni brodovi dubrovačkih pomoraca, na kojim leprša zastava sv. Vlaha, čekaju zgodan vjetar da pučinom zaplove. Na ušću zatona nazrijeva se u sivoj maglici, kao u paučini, malen otok Daksa s frañevačkim manastirom. Sunce mu obasjava jedan dio, i u tom sjaju sve se gubi osim žutila starinskih zidova samostanskih i onoga živog zelenila morskoga bora. Tajanstveni otok prikladan za razmišljanje! S desne strane Gruške luke ukazuje ti se neka morska draga, stiješñena između visokijeh brda, čarobna dubrovačka Rijeka, grčki Arion, najljepši kraj cijele Dalmacije, o kojoj okruñeni pjesnik pjeva:

Danubio et Nilo non vilior Umbla fuisset,

Si modo progressus posset habere suos.

Ali ovdje ne svršuje vas ovaj divni prizor. Sa zapadne strane Petke otvara ti se opet veličanstven pogled na obližñe otoke: Koločep, Lopud, Šipan i daleki Mlet, a još dalje Lastovo i Korčulu, koji regbi sasvim zatvaraju onaj dugi konó kalamotski kao kakvo alpinsko jezero; samo Sv. Andrija odvojio se u pučinu i u svom zelenilu kao da se kočoperi pred sivim pustim Grebenima, što ti pod nogama iz mora niču.

A sa južne strane, more obasjano i nepregledno. Između ñega i neba u nedoglednosti jedine su kopće bijeli galebovi. Na površini mora sunce kao i na nebu svijetli. To se svijetlo odrazuje jedno od drugoga, a gubi se negdje tamo u nebeskoj visini i morskoj dubini. Mrtvu tišinu koja naokolo viada samo katkad prekine cijuk ptice, poj slavujev, ili neugodna škripa pila, tesañe bradava, mlat sjekira i vika mrnarâ i majstorâ sa škara Krsta Kabožića na Kantafiku, gdje se grade galije, pulake, karake i druge velike splavi. A nad tobom prostire se lijepo dubrovačko lazurno nebo.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Divna li je i veličanstvena Petka!

Na podnožju Velike Petke, zaokružena raznolikom florom, bijeli se lijepa i udobna jednokatna polača u romanskom stilu. Oko kuće prostrla se malena čistina, otkud se odmata cijelo klupko stazica, što se vijugaju voćnakom i gustom šumicom na osoju. S desne strane spustila se dosta strmo glavna cesta u hladovitu uvalu, koja se sve više i više prema sjeveru širi. S ove ceste odvojila se druga put vrhunca romantične Petke.

Polača s cijelijem obližnjijem gajem nekada je pripadala dubrovačkoj vlasteoskoj porodici Beneša, a sada je imovina Nika Ohmučevića, pučanina. U kući je malena porodica: gospodar Niko, njegova žena Ane, i najbolji dragulj, lijepa Lene, jedinica gospara Nika. Lenin otac bavio se trgovinom po turskijem krajevima, ali od nekoliko vremena posli mu nijesu išli baš najbolje, i u potonje je vrijeme više puta trebalo da se za pomoć obrati svome bratu Antunu, bogatu trgovcu u Mlecima. Po ondašnjem običaju, on je svoju kćer bio dao na odgoj u samostan benediktinskih dumana, gdje je opatica, majka Elizabeta, podučavala u svemu što će joj biti od potrebe kao vađanoj domaćici. Opatica nije štedjela truda oko Lene, zavoljela je kao kćer i uprla svom silom, da iz Lene isteše ženu odvažnu i bogatu svim duševnim vrlinama. Lene je punih dvanaest godina sprovela u samostanu, a u osamnaestoj godini roditelji je pozvaše k sebi. Mladoj djevojčici teško se bilo odijeliti od sestre Elizabete, bila bi rado ostala u samostanu, ali red je bilo pokoriti se volji svojih roditelja, koji su u nju, jedinicu, svu svoju nadu polagali. I pod porodičnim krovom Lene nije ništa izgubila od prijašnjega duha, što ga je u samostanu poprimila; a tome je dosta doprinijela i briga gospode Ane, nezine majke, koja je nastojala dobrijem izgledom i mudrijem uputama svoju jedinicu potaknuti na revan i krepostan život. Udaljena od pokvarenoga društva, mladenačko nezino srce ostalo je čisto i nevino kao u anđela. Nezini roditelji daleko je držahu od svakijeh posjeta, bojeći se da se njeno neiskusno srce ne bi kako god pokvarilo. Jedina porodica, u koju je Lene sa svojim roditeljima zalazila, bila je porodica Vlaha Držića. Gospar Vlaho slovio je kao dobar slikar, i u njegovoj kući često bi se sastajali

svi najbolji talenti tadašnjeg vremena, bez razlike da li su vlastela ili pučani. O svemu se tu moglo govoriti i raspravljati samo ne o politici, jer je dubrovački Ticeijan prezirao politiku, koju je smatrao tržištem značaja. S toga su se možda druga vlastela i držala daleko od njegove kuće. Pucić i Beneša često su zalazili, pučani napunili bi prazninu ostale vlastele, a kanonik Marin Kaboga, taj spiritus asper, kako ga je Cvijeta Sorgo zvala, najradije je dolazio. Vlaho Držić bio je u prisnu prijateljstvu s Ohmučevićima, a mladu je Lenu nada sve milovao, jer se i ona zanimala za slikarstvo. Leninom umnom razvitku mnogo je koristilo ovo općeće s Držićevom porodicom, i ona je na taj način evala i razvijala se kao mirisan cvijetak na livadi. Malo je bilo i vlasteoskih kćeri, koje su se kraj Lene pokazati smjele. Od glave do pete kipio je u toj mladici pun život. Put joj je bila glatka i sjajna, a punano, suoblo lice evalo je lupkim ružicama. Niz strmo čelo pričeššana sjajna kosa uzlazila je u dvije guste pletenice, svezane vrpcom. Na usnicama titrao joj je uvijek nežan smiješak, kao leptir na punoj, rasevaloj ruži. Srce joj bilo čisto kao kristal, a duša divna kao u anđela. Svak joj se divio, a nežina vańština i držańe odavalo je nešto natprirodno, neobično na ovoj zemli. Ona je bila, bez sumńe, najmilija i najljepša ruža dubrovačke gradine. Nije čudo dakle da je svakoga začarala, i da ih je mnoštvo bilo, koji su za ņom uzdisali i otimali se za nežinu ljubav, ali uzalud, jer ona već bijaše poklonila svoje srce Ivanu Antiću.

Ivan je bio sin građanske dubrovačke porodice, a ņegov je otac odavna trgovao zajedno s Leninim ocem. Tu sreću Ivan je potpuno i zaslužio, jer je bio mladić pronicava uma, nežna srca, pa i lijepa i ugodna lica, na kome su odsijevala dva crna oka. Ali više nego vańska lepota Leninijem roditeljima svidala su se ņegove duševne vrline. Oni su bili uvjereni, da bi ņihovu anđelku Ivan najbolje pristojao za zaručnika. On je često pohadao ņihovu kuću i lijepim svojim naćinima uspio je osvojiti Lenino srce.

Jednoga dana, u obitelji Ohmučevića, pade govor i na udaju; Ivan otkri svoje osjećaje, roditelji su bili zadovoljni, a Lene blažena — samo se čekao zgodan dan po svetkovini sv. Vlaha.

Stvar se ipak još držala tajnom; samo najintimniji njihovi prijatelji, kao obitelj Vlaha Držića, znali su za to.

Ovijem se zarukama osobito veselio O. Serafin Katulić, malobraćanin; veselilo ga je, što će njegov nećak stupiti u svezu s tako plemenitom porodicom, a izbor je bio dobar i s materijalnoga gledišta, jer prije ili poslije Lene će naslijediti imetak bogatoga strica u Mlecima.

* * *

Lijep je i vedar dan; priroda drhće u zvučnoj harmoniji jesenskog jutra. Sunce ljubi zlatnim tracicima romantični vrhunac Petke, odsijeva o morsku površinu i prodire kroz zelenkastu dubinu mora. Cijela priroda zamamljena je lazurnim nebom, svježim zrakom, u kome lebdi balsam i dah jutarnje morske magle.

Oko osam ura u jutro otvoriše se vrata Ohmučevićeve kuće u Lapadu, a Lene izade s molitvenikom u jednoj ruci, s kitom cvijeća u drugoj, i uputi se da će u grad.

Naokolo bilo je sve mirno, jedino se razabiralo doziivanje ljudi na gruškome škaru i cvrkutañe ptićica; a blagi vjetrić strujio je s mora i nosio opojni miris bajne primorske prirode.

Lene se nije nikamo obazirala, već zamišljena hodila naprijed. Upravo joj pred graskijem vratima zazvoni misa, i ona će kroz doña vrata u Malu Braću. Cvijeće stavi na ôtar sv. Antuna, prekrsti se i klekne na najbližu klupu. Nakon malo zvonice na vratima od sakristije javi da misa počinje, a O. Serafin u misnoj odori izade na glavni ôtar da očitá misu. U erkvi je bilo jedno desetak osoba. Lene se iz dna duše Bogu molila, nije niti oka s molitvenika makla, samo pri svrsi mise izvadi kraliješ i stade moliti krunicu. Pomisao, da bi joj se Pijerko mogao osvetiti, mučila je. Roditeljima nije ništa kazala, da ih ne uzruja; Ivan bi planuo gñevom, i ñemu je dakle krila. A opet je promišlala, da bi bilo dobro i s kime se posavjetovati. Ne ostaje joj drugo, nego se povjeriti mudroj riječi O. Serafina Katulića; zato je danas i došla u grad.

Misa je svršila. O. Serafin svukao je sa sebe misne odore i dovršio zahvalne molitve, a Lene će polagano u sakristiju.

Opazivši je fratar, pohiti joj u susret; te će zajedno kroz crkvena vrata u klaustar gdje se zaustaviše pred sv. Bartolomejem.

— E, Lene; ima li što novo? prvi će fratar.

— Došla sam, da Vam pripovidim što mi se dogodilo, odvrati ona, zacrvenivši se u lieu.

— Što? začudjen upita fratar.

Lene mu sada potanko pripovjedi, kako ju je Pijerko Pucić otrag nekoliko dana pred kućom zaustavio, ljubav otkrio i napokon zaprijetio, kad ga je ona odbila.

O. Serafin pomnivo je slušao, prevrćući preko prsta zrnea kralješa da sakrije svoju uzrujanost.

— Ne boj se Leno ničesa, pri rastanku reče joj fratar; ljubi Ivana kao što si ga i do sada ljubila, a ne obaziri se na Pijerkove prijetnje. Svaka sila za vremena, a drago mi je da si mi stvar pripovijdjela.

Fratar joj takođe preporučí, da ni Ivanu ni roditeljima o ovoj stvari ništa ne reče; opomenu je da se čuva od Pijerka, i s toga što mañe pohada obitelj Vlaha Držića, gdje je i Pijerko dolazio. Pa videći je gdje oklijeva, kao da bi ga htjela još nešto pitati ali ne smije od stida, nadoda smijući se:

— Ivan je dobro, ozdravio je i pobjed mu se nadaj.

Lene se stidljivo nasmija i poljubivši fratra u ruku, dvostruko vesela vrati se svojoj kući.

Ona je sada bila umirena, ali nije bio miran O. Serafin. Čim ugje u svoju ćeliju stade se uzrujano šetati gore dole. On je dobro poznavao Pijerka Pucića, znao je da su njemu dozvoljena sva sredstva. Mogao bi se on lako i osvetiti. Što dakle da uradi? O Leninoj ljubavi prama Ivanu nije sumñao. Ali ako Pijerko dozna da se i on upliće, ko zna da i nega ne zadesi sudbina O. Ivana Lukšića domenikanca, koji je bio prognat, jer je otkrio nepoštene spletke Mara Menčetića? Dok su se ovakove i slične misli komešale njegovom glavom, od jednom zatvori sobu, izade iz samostana i ode u kanonika Marina Kaboge, gdje se zadrža gotovo cijelu uru, te se mirniji povrati u samostan.

Šest je ura poslije podne. Sunce je sjalo, cvijeće evalo, a ptice su pjevale u sav glas prije počinka. Putem od sv. Vlaha od Gorice, koji se do Lapada spušta, žurio se Ivan Antić. Na licu mu je titrao veseli smiješak, nešto je pjevuckao: išao je u pohode budućoj svojoj zaručnici.

Na vratima od gradine pričekaje ga Lene i nezina majka; izrukovavši se s nime uvedoše ga u kuću, veseleći se da se je tako lijepo oporavio. Lene je bila vesela i razdragana Ivanovim posjetom; ta ima pet dana da nije kod ne bio. Sunce je već bilo zašlo, sutonsko rumenilo prirodu prekrilo, a Ivan i Lene izidoše iz kuće da se šumicom prošetaju. Ľubav je napuńala njihove duše, razni osjećaji borahu se u njihovijem srcima. Sjedoše jedno kraj drugoga na osamlenu klupu, držeći se za obje ruke. Ivan je sad zaronio u ono more slasti i duševnoga uživańa, što ga daje ovako drugovańe s Ľublenom i kreposnom ženom. Natprirodna Ľepota, koja se izlivala iz nezina tijela, prosijavala je Ivanovu dušu, kao traci sunca kap rose na listu. On je ćutio da mu srce drhće, da ga nešto slatko steže, a i Lene je bila uvjerená, da ne bi mogla bez neĽa živjeti, da bi uvehla, da bi poginula. A divna priroda, svojom ćarnom moći, svojim lazurnim nebom, svojim mirisnim, toplim dahom, svojim tajnovitim mirom, razastrla je svoje okriľe nad beskrajnom ovom Ľubavi, koja je svoju ćistu i nedirnutu pćeziju ćuvala u neźnijem osjećajima dvoje zaľublenih. Duše im govorahu, burna srea i grudi zborile su o gorostasnijem ćustvima, o nedoglednijem poletima žela i osjećaja. Mladost i veseľe, ćarobna nada svijeh bića, dizaše se iz svježe zemľe put nebesa, a iz njihove duše dizaše se nada u nebeske visine, i nova zora prosijevaše u njihovoj mašti. O ćemu su se razgovarali? To znaju sami oni, koji ľube, ili su već ľubili.

Noć je zasjela bila, zvijezde treperahu na nebeskom svodu, mjesec se još nije izlegao, ali s onog kraja Źarkovice, otkud ima da pomoli, komadić se neba srebrnio — a gospoda Ane izade iz kuće, približi se Leni i Ivanu, koji su jednako na klupi sjedali i reće:

— Djeco, doćna je, za danas je dosta; i sutra je dan.

Ivan se oprostí s gospodom Anom i Lenom i uputi se svojoj kući; ali prije nego će na cestu, još jednom pogleda

na Lenu i nasmjehnu se. Noge mu klecahu; srce mu je silovito tuklo za krasnom djevojčicom, koja ga je tako žarko ljubila, koja je samo za њega živjela.

* * *

Mjesec je plovio sve hitrije preko neba. Čitav okoliš utapaše se veličanstvenim mirom u čarobno krilo noći, a san padaše mekanim dodirom na sav božji svijet, što se zaodio beskrajnom i nedohitnom lepotom.

(Nastaviće se).

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

— х. —

1. Тјелесни труд олакшава душевне болове, те су ради тога сиромаси спокојни. *Ларошфуко.*

2. Човјеку треба више крепости да се одржи у срећи него у несрећи. *Исти.*

3. Накана да никад не лажемо, ставља нас у погипао да често будемо преварени. *Исти.*

4. Како је дар великијех умова, да у мало ријечи чине разумљиво много ствари, тако је својство малијех, да много говоре а ништа не кажу. *Исти.*

6. Ласкање је крив новац, који не вриједи него ради наше таштине. *Исти.*

7. Умјереност, умјереност, то је заповијед повјести; ко се њој оглуши, тај је осуђен. Кнезови од земље и од праха, народи од земље и од праха, како се то страшно збива учи нас повјест. *Г. Милер.*

8. Једно је од најзаслужнијих дјеловања школе на дјецу савлађивање растресености, те човјеку понавјише урођене слабоће воље у правцу мисли. *Њемачка изрека.*

9. Што уштедиш не треба да зарадиш.

Њемачка изрека.

SITNICE IZ DUBROVAČKE PROŠLOSTI.

1.

Navala vojnika na kapetana de Mateisa g. 1676.

— A. Vučetić. —

Veliki potres 1667. godine bijaše srušio Dubrovnik, a 1676. godine ne bijaše još cio grad ponovljen, jer su teškom mukom Dubrovčani skupljali potrebna sredstva za to. A bilo im je uprav teško, jer od 5500 gradskih stanovnika ostalo je bilo živo samo pet stotina; nešto vlastele, a ostalo pučana i druge čeladi. Broj plemića bio se povećao vrstašem bogatijeh familija u vlastelu. Ali još vladaše nevolja 1676. godine.

Tada su straže čuvale grad na tri mjesta: jedna glavna straža bijaše u gradu na Placi, druga u vratima od Pilâ, a treća u vratima od Pločâ.

Dne 16. maja bijaše zapovjednikom glavne straže u gradu kapetan Karlo; osim néga bijaše po prilici tri desetnika (kapurala), t. j. Đuro, Rado i Simo s nekoliko sôdata ili ti vojnika, a između ovijeh Petar i Ivan Puliz, Ivan Dubac, Mihajlo Masaňelo, Pavao Sôdat i Bugarin Sôdat. Tada se nalazio na ovoj glavnoj straži i vojnički pisar Nikola Drašković.

Na Pilama bijaše isti dan zapovjednikom glavne straže kapetan Đorđo de Matteis, a između vojnika pod négovom zapovijedi bijaše i Ivan Cikut (Zichut). Ovaj uz vojničku službu imao je i privatnu u De Mateisa. Kapetan po svoj prilici bijaše preoštar s vojnicima, dajbudi na straži, jer neki od njih čekahu želno priliku da mu se osvete, kako ćemo vidjeti poslije.

Vojnička uprava u Dubrovniku imala je kao službenika vojničkog pisara: scrivano della milizia, koji osim drugih posala imao je, ili je dajbudi svojio, i neku vlast nad vojničkom silom. Ove godine vojničkim pisarem bio je Nikola Drašković, čovjek ponosit i naprasit, sudeći ga po ponašanju, koje se kasnije opisuje.

Izložena tvrđa Leverin (Revellino) čuva gradska vrata na Pločama. Onda 15. maja 1676. popravljalo se nešto u nój.

Za to je trebalo radnika, koji bi znao dobro miješati vapno i obaviti slične zidarske rade. Drašković misleći da bi za ovaj posao bio najzgodniji Cikut, koji je posluživao kapetana Mateisa, pođe na glavnu stražu na Placi i naredi dvjema deseticima, Simu i Radu, da pošalu na Pile drugog sôdata u zamjenu Cikuta. Vojnik pođe te izruči kapetanu Mateisu Draškovićevu zapovijed. Bilo je tada doba oko 21 sahata onog dana 15 maja 1676.

Izbor Cikuta bijaše za kapetana Mateisa uprav nezgodan; osim toga ova ga zapovijed zlo raspoloži prema Draškoviću, jer već na prvi mah posumnî, da ga je samo prkos prama nemu ponukala da izabere Cikuta, da tijekom stvori nepriliku kapetanu i da ga muči. S toga Mateis pod prvijem osjećajem poruči, da će poslati drugog vojnika mješte Cikuta, jer da mu ovaj treba; ali razmišljajući bole pošale odmah néga samoga.

Malo za tijekom pođe i on sam na Placu na stražu, da raspita i razvidi. Kad dođe, skide klobuk i pozdravi lijepo i Draškovića i kapetana Karla; za tijekom izjavi, da će poslati drugog vojnika mješte Cikuta, pošto on nemu služi. Ali mu Drašković ponosito odgovori: „Non dite che serve a voi, perchè io sono scrivano, io lo voglio“. („Ne kažete da Vama služi, jerbo sam ja pisar, ja hoću tako“). Na ponovnu kapetanovu ponudu, da će mu poslati drugog vojnika, presiječe: „Signor nò, voglio questo“. („Nè, ni po što, ovoga hoću“). Tada će mu kapetan: „Questo non serve a voi; ma è mira vostra di darmi disgusto“. („Ovaj Vam ne treba; ali je Vaša namjera, da mi činite na žao“).

Drašković tada kapetana Mateisa udari šakom pod oko. Kapetan na to htjede trgnuti sablju iz korica, te pruži ruku put né; ali se predomisli, vrati Draškoviću šilo za ognjilo i udari ga šakom.

U to uleze u prostoriju kapetan Karlo sa šest vojnika. Vojnici navale na Mateisa, uhvate ga i bace ga na postelju, te ga počnu zlostavljati, i tako nastade tučnava. Tu se jamačno i vikalo žestoko, jer prizoru bijaše nazočno s pola više svijeta. Vojnik Ivan Puliz udre Mateisa rukom po glavi. Kapetan, braneći se, udari vojnika Mihovila Masañela. Kapetan Karlo navali na svog kolegu i udari ga dva puta šibom ili štapom, što

je držao u ruci, ali i Draškovića udari po ledima govoreći: „Ovdi se nema bit, nego nosit rîspet (poštovati se), jer je pregat.“

Pregat je consilium rogatorum, consiglio dei pregati, vijeće moļenijeh. Ovaj izraz kapetan-Karla: „jer je pregat“, znači jamačno: „Nemojte sami voditi pravdu, jer je zato pristojno ili nadležno vijeće moļenijeh“.

Za tućnave desetnik Rado reče ostalijem vojnicima: „Sad je vrijeme: osvetite se, što nam je činio na Pilam“. A sôdat Pavao reče: „Neka ono uzme, što sam mu dô pod bok“. A vojnik Ivan Puliz primijeti: „Ja sam učinio svoj debit“ (dužnost); ja sam ga uhitio za grlo“.

Ovaj teški prijestupak vojničke stege, koji mi danas ne možemo mal ne ni da pojmimo, prisili višu vojničku vlast republičku, tako zvane providure straža, da odmah zavedu pravdu protiv prijestupnika. Vodeće pravde o tom je nastavilo poslije malo vijeće, te je napokon zapis o događaju podastrt vijeću moļenijeh.

Moļeni presude stvar 7. jula iste godine. Draškovića osude na petnaest dana tamnice zatvorenijeh vrata u „Dvoru“, a vojnika Ivana Puliza na 20 dana tamnice pod stepenicama pooštrene okovima na nogama.

Ovo se dogodilo 16 maja 1676. god. i uzeto je iz zapisa, koji je te godine sastavljala vlast, kad vodaše pravdu protiv krivaca. Ovo je jedno zrnce iz velikog hambara historijskoga blaga dubrovačkoga arhiva a nalazi se pod naslovom: *Processo contro Nicolò Drascovich, scrivano della milizia ed un soldato per aggressione al capitano Giorgio de Matteis* (Istraga protiv Nikole Draškovića, pisara vojnice, i jednoga vojnika zbog navale na kapetana Đorda de Matteisa).

LIJEČNIK I ZA NEVOĻU.

Komedija u tri ata.

(3)

—
A T DRUGI.

Šena četvrta.

Anica, Andro, Réno, Lúka, Petar i Kàta.

Petar. Je li ovo nemoćnica?

Reno. Jest. Nemam nego ňu jednu i jako bi se našo žalostiv, da mi još i ta jedna umre.

Petar. Nemoj da tega učini po nijedan način; ne vaĵa da ona mre po sebi, bez da joj liječnik naredi.

Reno. Ončas stôćić!

Petar. Ovo je jedna lijepa nemoćnica i ja cijenim, da jedan čovjek zdrav i u dobroj snazi, vrlo bi se s ňom pogodio. (Anica se ovdje posmjehiva).

Reno. Gosparu, činio si joj da se nasmije.

Petar. Toliko boĵe. Kad se liječnik čini smijati, to je dobar *sénô*... Da što joj je od potrebe? Što je? Što ćutiš?

Anica (odgovara s *đestima*, pružajući ruke na rilicu¹⁾), na glavu i na grlo). Hi... hu... ha, hi, hu.

Petar. Što govoriš?

Anica (čineći isto). Hu, ha, hi, hu...

Petar. Što?

Anica. Ha, hi...

Petar (*imitavajući* Anicu). Hu, ha, hi, hu, ha. Ja te ne razumijem. Koji je to vražiji jezik?

Reno. Gosparu, ovo je ňe nemoć i zanimjela je sasvijem, bez da dosleka možemo znati, s česa joj se to dogodilo; i to je uzrok, s koga mi je vaĵalo odmaknut ňe ženidbu, a bio bih je dosle udô.

Petar. Ma zašto je odmiciati?

Reno. Zašto ovi, koji je imô uzeti, hoće čekati dokle ozdravi; inako ne će da piruje.

¹⁾ Rilica-e = usta, i to ne u prezirnom smislu. Danas se čuje samo *riĵo*, li u prezirnom smislu.

Petar. Ko je ta budala, koji ne će žene nijeme? Ah! da hoće mene Bog pomilovat, da na onu moju dođe ta nemoć: vrlo bih imô pomnie, da ne bi po komu vragu opet ozdravila, niti bih je za to liječio.

Reno. Na svrhu, gosparu, ja te molim, da učiniš sve što znaš za pomoć joj u ovoj ne nemoći.

Petar. Ne bojte se ništa; ne smetajte se. Reci mi malo, ova nemoć muči li je jako?

Reno. Muči jako.

Petar. Toliko boje.... Ćuti li velikijeh bolesti?

Reno. Jako velikijeh.

Petar. To je vrlo dobro... Ide li od... ondi gdje znaš?...

Reno. Ide.

Petar. Dosta?

Reno. U to se ne razumijem.

Petar. Mâterija je li dobra i zdrava?

Reno. Ne poznam.

Petar (obraćajuć se na Anicu). Daj mi ruku... Evo ti *pôlsa*, koji kaže da je tvoja kėi nijema.

Reno. To je *dũsto*, gosparu, nemoć moje kćere. Vi ste je od prve poznali.

Petar. A, hã.

Kata. Pogledaj, kako je ugonenuo ne nemoć!

Petar. Mi velici liječnici poznamo ončas svaku nemoć; drugi bi se, koji ne zna, bio zamrsio i bio bi počeo govorit ovo, ono, tamo, ovamo *ed altro che so io*; a ja, što ti sam je dotegô, poznam da je nijema.

Reno. Tako je. Ma bi htio da mi rečeš, s česa joj je to?

Petar. To je najlašne: to joj je došlo, er je izgubila riječ.

Reno. Dobro sve to, ma mi reci, ako ti je drago, koji je uzrok, s koga je izgubila riječ?

Petar. Svi naši najbolji *autóri* rijeće ti, da je to jedan *inpedimentat*, koga ima u jeziku.

Reno. Ma mi reci, što je tvoja *opinjion* više tega *inpedimenta*?

Petar. Aristotile više tega govori..... govori lijepijeh stvari.

Reno. Ja vjerujem.

Petar. Ono ti je bio vrlo čovjek!

Reno. Bèz dubija.

Petar. Vrlo čoek, baš vrlo; jedan čoek (*isávajući* ruku, za ukazat koliko je bio velik) svom pedi viši od mene. Za povratit se na ono, više česa smo govorili, ja sam od *opinijóni*, da ti *inpedimentat*, koji je u ne jeziku, uzrokovan je od nekijeh *umóra* grešnijeh.... e, e, grešnijeh; to jest.... *umóri* grešni, er se događa, da *vapúri*, koji se porađaju od *ezalacijóni* od *inflüenacá*, koje se uzdišu više mjestâ od nemoći, na neki način.... kako bih rekô.... a!.... Razumiješ li *lätino*?

Reno. Ja, bonte¹⁾, ne.

Petar (džujući *sé* kô začuden). Ne razumiješ *lätino*?

Reno. Ja ne.

Petar (metačinajući (*sic*)²⁾). *Garungule se maestros bascumer singulariter nominativo, hac Musa, la Musa: bonus, bona, bonum. Petrus mattus est, ne oratio latinas etiam si quare, zašto quia substantivo et adjectivum concordat in generi numerum et casus.*

Reno. Ah! zašto nijesam *studijó*!

Kata. Koji je ovo pametan čovjek!

Luka. Toliko je ovo vrlo i lijepo, da ne razumijem ništa kô *animálce*.

Petar. Dakle ovi *vapúri*, više kojijeh sam ti govorio, prohodeći s lijeve *bánde*, gdje stoji naša jetra, na stranu desnu, gdje stoji naše sree, dogodi se, da pluée, koga mi *lätino* zovemo *armiun*, imajući prohod jedan do drugoga s našijem moždanima, koje mi zovemo grčki *nasmus*, po putu od žile, koja se zove u *italijano vena cava*, a žudioski *kubile*, susrete u putu rečene *vapúre*, koji napune erijeva od lopatice i zašto rečeni *vapúri*.... uhiti me, molim te, dobro ovo što govorim.... i zašto rečeni *vapúri* imadu neku zlobu u sebi.... zaklišem te, slušaj s pomníom ovo!

Reno. Hoću i slušam.

¹⁾ Bónte! = dubr. usklik, pola talijanski, pola naš, a znači isto što i: duše mi! — Danas pometnuto.

²⁾ Metačinit = metanisat. — To je prvi put što vidim ovaj glagol ovako *prekrojen*.

Petar.Imadu neku zlobu u sebi, koja je uzrokovana.... Stojte *àtento*, ako Vam je drago.

Reno. Stojim.

Petar.Koja je uzrokovana.... od lutine od *umórá*, porodenijeh u šuplini od dijàfragma, koji je jedan *müskuo* u nami, pun žilicâ i koji razdjeljiva prsi i trbuh, s tega bude da ovi *vapúri*..... *ossabundus nequeis potarinum quipsa mitus*. Evo ti što čini, da je tvoja kći nijema.

Kata. A, Luka? lijepo li ti govori!

Luka. Što nije u mene jezik za ovako brzo bilisat¹⁾.

Reno. Ne imaš kud bolje govorit ni razložít, do ovega. Samo me smeta jedna stvar, to jest: mjesto od jetre i od srca. Čini mi se, da si ih stavio drugovdje nego je njihovo mjesto; zašto srce stoji na lijevoj, a jetra na desnoj.

Petar. Tako je. To je bilo u prijašnje doba; ma smo mi sve to prikomòstrali²⁾ i uzeli smo vas drugi metod u *medicini*.

Reno. Tega nijesam znô. Molim te *kompatiskat* mojoj *inòranci*.

Petar. Tu nije velika zla i ti nijesi držan znat koliko i mi.

Reno. To se razumije. Ma, gosparu, što tebi *pàra* da je od potrebe učinit za ovu nemoć?

Petar. Što mi *pàra* da je od potrebe učinit?

Reno. E, e.

Petar. Ja sam od *opinijàni*, da je se ima stavit u odar i da joj se ima činit uzet za ne lijek dosta, ma dosta, kruha u vinu okvašena.

Reno. Zašto to, gosparu?

Petar. Zašto u kruhu i vinu, izmiješanom zajedno, jest jedna krepost *sìmpatika*, koja čini govorit. Nijesi li vidio kako se *papàgalima* ne dava drugo jesti nego kruha okvašena u vino i da jedući to nauče govorit.

¹⁾ *Bilisat* mješte *biglisat* = pjevat kao slavuj. — Prije se je *gli* čitalo kao *li* (po talijansk. pravopisu), pa je pogrešno čitañe promijenilo koren glagolu. — Vidi op. ¹⁾ str. 214.

²⁾ *Prikomòstrat* = preokrenut. Sastavljeno od prijedloga *pre* (dubr. *pri*) i *kòmoštre-tarâ*, a to su bile debele verige, koje su visjele nad starinskijem ognjištima i o koje su se vješale lopiže za kuhañe. Danas nema više u Dubrovniku komoštara, ali je ipak još ostalo *prikomòstrat*.

Reno. To je istina. Koji je ovo vro čovjek!.... Ončas kruha i vina, ma dosta.

Petar. Povратиću se opet pod večer za prigledat je i vidjet u kome se biću nahodi¹⁾. (Kati babi): Kako mi ti? (Renu): Gosparu, od potrebe je ovoj tvoj babi da je malo proliječim.

Kata. Koga? Mene?... Ja sam zdrava, da se ne ima kud zdravije.

Petar. Toliko gore, bábe, toliko gore. To tvoje savišne zdravle čini mi se strašit i ne bi bilo zlo, da daš da ti se pušti prijateljski malo krvi i da ti se učini koji malahan *servičijó*, koje će te razladit (*sic*).

Reno. Ma, gosparu, to je neka *ùžanca*, od koje se ne umijem uglavit. Zašto puštavat krvi, kad ti nije ništa?

Petar. Ne *impòrta* ništa; *ùžanca* je veoma dobra i korisna, i kako se pije za žeđu, koja ti ima doć, tako se puštava i krv za nemoć, koja će doć.

Kata (s bände). Na vjeru se ja rugam s tezijem; ne učinih ja od mene *bùtigu spičàrsku*.

Petar. Ti se prucaš na lijeke;²⁾ ma ništa: ja ću te umjet upitomit³⁾. Sluga Vam sam.

Reno. Počekajte jednu mrvu, ako Vam je drago.

Petar. A što hoćete?

Reno. Platit Vas, gosparu.

Petar (pružajući ruku ispod *feràila*, u koliko Reno vadi dinarà iz tòbóca). Ja ne ću tega, gosparu, zajsto.

Reno. Gosparu....

Petar. Ne *okòra*; ne ću zajsto.

Reno. Počekaj jedan čas.

Petar. Ne ću po nijedan naćin.

Reno. Molim te.

Petar (uzimljući dinare). Vi se *bùrlate* mnom.

Reno (utiskava mu dinare u ruku). Veće je stvar učinena.

Petar. Ne ćete učinit ništa.

¹⁾ Ovdje počine u matici VII-i prizor. — Prevodilac je VI-i, VII-i i VIII-i prizor stopio u jedan.

²⁾ Prúcat se na što — ne htjeti što jesti ili piti ili uzet. Vrlo lijepa fraza.

³⁾ Ovdje svršuje u matici VII-i prizor.

Reno. E, e.

Petar. Ja ne činim ovo za dinare.

Reno. Ja Vam vjerujem.

Petar (iza kako je uzeo dinare). Jesu li od mjere?

Reno. Jesu.

Petar. Nijesam ja koji od onezijeh liječnika, koji gledaju platu.

Reno. Znam veoma dobro.

Petar. Nijesam se nigda pustio, da me vlada intères.

Reno. Tega mi nigda nije došlo ni na pamet.

Šena peta.

Đono i Petar (gledajući na dinare).

Petar. Do moje glave, ovo nije zlo i da samo.....

Đono. Gosparu, jest toliko vremena da Vas čekam i došô sam isprosit Vašu pomoć.

Petar (hitajući Đona za *polas*). Imaš jedan *pôlas* jako rdav.¹⁾

Đono. Ja nijesam nemoćan, gosparu, i ne dohodim za to u Vas.

Petar. Ako nijesi nemoćan, zašto ne govoriš na prvu.

Đono. Ne nijesam; a za rijet ti u dvije riječi, što sam došô k tebi, znaj da se ja zovem Đono, koji sam *nàmuran* na Aniecu, u koje si sad bio, i kako, ejeća zle ćudi ñe oca, nije načina da mogu doć do ñe, stavio sam se za molit Vas, da biste pomogli moju ljubav i dopustit mi, da mogu stavit u djelo jednu stvar, koju sam namislio učinit, za moć s ñom progovorit dvije riječi, o čemu visi moja čestitost i moj život.

Petar (kažući se kô da je ù *kolori*). Za koga me si ovo uzeo? Kako? Imat *ànima* za doć u mene, da te ja pomôžem i služim u tvojoj ljubavi? Imaš toliko bezoćanstva za ne gledat ništa na karater jednoga liječnika, ištući *inpjègat* ga u jedan posô od take naravi?

Đono. Gosparu, ne vićite; ne činite *trëske*.

Petar (ćineći Đonu da se *retira* nazad). Hoću vikat. Ti si jedan *inpertînenat*.

¹⁾ Tako je napisano i u samopisu, a ne *hrđav*. Vidi L. Zore: „Pačetkovañe“ pod „hrđav“.

Đono. *Via*, gosparu, polako.

Petar. Bezočan i *sfačan*.

Đono. Molim te.

Petar. Ja ću ti učinit vidjet, da ja nijesam jedno tako čelade i da je to jedna *insòlenca* velika

Đono (vadi tobolac i dava ga Petru). Gosparu

Perar (držeći tobolac). . . . Htjet me *inppjegat* Ja ne govorim ovo za te, zašto ti si skladno i pošteno čelade i meni bi bilo veoma drago moć te u temu poslužiti; ma jest nekijeh *inper-tinentijeh*, koji uzimlju časnu čelad za sve drugo nego su, i prajuh ti, da mi to čini jednu *ràbiju*, da ti ne umijem izrijet.

Đono. Ja Vam pitam prošteće na *libèrtati*, koju

Petar. Vi se hoćete rugat sa mnom Što žudite?

Đono. Imate znat, da ta nemoć, koju Vi liječite, to je jedna nemoć *finta*. Liječnici su se izgovorili više ne, hoć' veće, i nijesu propustili rijet, da to ishodi, neki iz glave, neki iz utrobe, neki iz *pikata*, a neki iz jetre. Ma je stvar istinita, da je ljubav pravi uzrok i da Anica nije za drugo iznašla tu nemoć, nego za oslobodit se od jedne ženidbe, za koju joj su do-dijevali. Ma za da nas ne bi ko vidio, uklonimo se odovle. To ću Vam rijet putem, što žudim od Vas.

Petar. Hod'mo¹⁾ gosparu. Do moje vjere, ćutim do srea Vašu ljubav i učinila mi je neku žalost, kakvu Vam ne umijem izrijet. Zajsto, ali ja imam izgubit svu moju *medicína* i lekariju, oli će nemoćnica *krèpat*, oli će lijepo ona bit tvoja.

Svrha drugog ata.

Tumač.

(II. čin).

alle grazie = ništa za to.
imaš ànima = toliko si smion.
animálce = živinica.
àtento = pomljiv.
aùtor-óra = pisac.
bofunàrija-e = šala.

bùtiga-e = dućan. — Vidi L. Zore:
„Pačetkovaće“ pod ri-
ječi: „bùtiga“.
cukàrin = u obliku stošca, jer taj
oblik ima slador, kad je
u velikijem gromadama.

¹⁾ *Hod'mo* je skraćeni oblik od imperativa *hodimo*. — U Dubrovniku se sad govori: hð'mo

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

koji bi nu delèktó = koji bi joj bio mio.
 bèz dubija = bez sumnje.
 dùndo = stric.
 ðiloz = ljubomoran.
 ed altro che so io = i što ti ja znam.
 ereditat = baštinit.
 ezalacijon-óni = esalazione; Ausdünstung.
 feràuò-ùla = ferraiuolo, der Mantel.
 finta-e = hiñeñe.
 fòra = nadvor.
 imitávat = činit kao (i drugi).
 impedimenat-nta = zapreka.
 impertinenat = drzovit, neskladan.
 impjègat = impiegare, anwenden.
 ne impòrta = ne smeta ništa.
 influènce-acâ = contagio, die Seuche.
 inòranca = neznanje.
 insòlenca = neskladnost.
 isávat = podizati.
 jàzur = spravan.
 kàpituo-ula = poglavje.
 kàpričov = jogunast.
 katànac ± vidi op. ') str. 213.
 kojunàrija-e = ludost.
 bit ù kolori = bit gñevan.
 kompatùškat = compatitemi; nehmen Sie es mir nicht übel.
 krèpat = crknut.

kùra-e = liječenje, vidiñe.
 libèrtat-i = sloboda.
 libro-a = kniga.
 màskara-e = šala.
 medicína-e = lijek i liječništvo.
 mùskuo-ula = mišica.
 nàmuran = zaľubľen.
 ne okòra = ne treba.
 opiniñon-óni = mnijeñe.
 papàgò-ala = papiga.
 tebi pàra = tebi se čini.
 pikat-a = džigerica.
 pŕčija = miraz.
 ràbija-e = ijed.
 retirat se = uzmicat.
 reùmbarbar-a = reobarbaro, Rhabarber.
 sèñò-ála = znak.
 servicjò-ála = serviziale; Klystier.
 sfācan = bezobrazan.
 simpatik = simpatičan.
 studijat = učit.
 trēska-e = buka.
 umóri = gli umori; die Säfte im Körper.
 ùzanca-e = običaj.
 vapùri = i vapori; die Dünste im Körper.
 via! = denu!
 vilan-ana = seľak.

DANIELE CORTIS.

— Antonio Fogazzaro. —

(25)

Glava XXII.

Kao zvijezde i pôme.

Cortisu i Jeleni ne bi moguće da ostanu sami prije objeda, ni za jedan časak. Jelena izagje u vrt misleći da će je Cortis stignuti; ali se Cortisu učini da vidi neku sumnu, neku pažnu neobičnu u očima konte Laa, još mrka, te se ne mače. Očima joj reče zašto, kada se vrati razočarana, drhéući kao da se boji e je ostavio. Ni on nije maće trpio, ali bješe gospodar od sebe. Jelena naprotiv ne umijaše se više savladivati, i potuži se na žestoku glavobolu. Govorila je vrlo malo i nikada s Cortisom; ali ga je gledala vrlo često očima punim žalosna plama.

Kafom ih poslužiše u luži. Kontesa Tarkvinija predloži da se projašu u dolini Roveškoj. To bi i Jeleni učinilo dobro, vlašé ona. Clenezzi zapita, bi li doprli do granice austrijske. Ne, odveć je daleko da se ode tamo iza objeda. Do granice bi mogli poći u ponedjelak ili utorak, krenuvši u jutro. Jelena nasloni drhéućim rukama svoju šalicu od kafe.

— Žao mi je, reče ona, ali možda u utorak vaša će mi poći u grad. Dapače ću vas moliti, ako pođem, da mi date koće.

Stric i majka joj nijesu razumjeli zašto treba da otide baš u utorak. Jelena odgovori izuzimajući prijašné *možda*, potvrđujući nuždu ovoga pohoda, ne privodeći nikakav razlog. Brižno očekivaše Cortisovu riječ, poticaj da odgodi, ali uzalud. Cortis se bješe okrenuo da gleda livade.

— Onda, reče kontesa nakon malo promišlaña, moći ćete otići u srijedu.

Ali Jelena ne obećavaše da će se vratiti iz grada prije srijede večer. Pomisli, ako otputuje, da joj porodica nema ništa sumñati dok ona ne bude na moru. Lao se razluti.

— Koga posla imaš? reče.

Kontesa odmah posredova, primjećujući da se može odgoditi do četvrtka. Na to senator Clenezzi iznese, s mnogo ceri-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

monija, svoje razloge da ostavi Passo di Rovese u utorak. U sklici. U to se *landau*, grohoćeći po pijesku, zaustavi ispred luže i pretrže razgovor.

Htjeli su da konte Lao sjede u kočiju s Jelenom, Clenezzijem i Cortisom, ali konte odgovori da je taj dan učinio dosta mahnitosti. Zar traže da ga pošlu na drugi svijet?

— Čuj, radije, reče on Jeleni. Uze je pod ruku, prišapne joj na uho da se na povratku svrne u néga: da govori nešto s ínom.

Kontesa Tarkvinija sjede u kočiju na mjesto svoga djevera. Jelena i Cortis sjedili su sučelice. Isprva je kontesa nastojala da drži živ razgovor, ali sa malo uspjeha. Dobaćivaše nemirne poglede Jeleni a i Cortisu. Ne govore ništa; što im je? Na koncu umuče i ona.

Kola su jurila uzduž jedne od orijaških urvina, između kojih silazi Rovez. Koliko su puta Jelena i Cortis prevalili onaj put! Pred malo dana bijahu se spustili kroz neki puteljak do rijeke, gdje se ona morala sva nasloniti na í. Prolazeći onuda, pogledaše se i šutke podsjetiše jedno drugoga na one sretne časove. Sad se već pogledavahu sa vrlo malo opreza. Ono šutljivo jureće u sjeni između orijaških brda put sakrivenih krajeva čināše im da sañaju, da zaborave sve osim strasti. Ne čuše ni glas Clenezzija koji ih je pitao za ime dviju istrošenih, razrušenih kula, koje su zasjele na vrletima s one strane od Roveza, pa gledaju dole bijeli pijesak. Kontesa Tarkvinija odgovori mjesto ínih.

Na povratku kontesa dade zaustaviti kod mosta od Prije. Trebalo je sići, pokazati s mosta Clenezziju kućice šćućurene između stijena na živopisnom dnu gorskoga ždrijela, i, na niže, pukotinu kojom ide zatvorena voda, zelena i silna, da se za tim razlije dole prama livadama u širok žubor pjenoviti. Jelena se nasloni o prislon, upirući oko u strane łuti. Cortis se prigne uza ínu.

— Porazgovorićemo se, prišapne joj, ako ne uzmognemo večeras, sutra u jutro na šest, u luži.

I stiže Clenezzija kod drugoga prislona.

I ova muka, pomišlāše Jelena, da ne možemo govoriti, da ne možemo slobodno da budemo skupa! Hoće li baš trebati da čekamo do sutra?

Netom se vrati kući, uzađe do konta Laa. Na stubama sjeti se one druge večeri, kada bješe uzašla do strica, i tajanstvenih riječi Danijelovih: „Važna stvar“. A sada!

Konte Lao bješe još veoma mrk. Izvaljen na svojoj nasloñači, držaše na nogama zloguki pokrivač. Jedva okrete glavu da pozdravi sinovicu.

— Evo me, striče, reče ona.

— A evo i mene, i bolje bih učinio da se nikada ne mičem. S ovim vazduhom, s ovom današnjom vlagom ćutim da su mi se povratile sve moje nevole. Zaslužujem. Htio sam se junačiti, a Gonelin sam koñ. Ali ovo ne smeta. Imam i neugodnosti.

— Kakvu neugodnost, striče?

Velika je muka bila za Jelenu da pazi što joj govori i da se zainteresuje.

— Primio sam danas jedno pismo iz Rima, odgovori konte. Dvije riječi od Cortisovice kojom je popratila ovaj list. Drž' pa čitaj.

Jelena uze list i ode k prozoru, da ga pročita. Bilo je to nadžupnikovo pismo gospođi Cortis, u kojemu se mnogo govorilo o čestim šetnjama Cortisovim s Jelenom i o komentima što ih pravlahu u mjestu. Gospodin nadžupnik nije htio da izriče drzovito mnijeñe, ali je žalio sablazan i nikakvu brižljivost da se je izbjegne. On bi bio htio govoriti s kim od kuće, ali se nije usudivao; volio je obratiti se ñoj, koja može biti da ima načina da nešto učini. Gospođa je u svojoj popratnici pitala konte Laa, je li sada uvjeren o onome što mu je govorila u Rimu.

— Onaj smutljivi magarac ne će više staviti noge ovdje, reče Lao, ali...

Jelena, koja je još ostala držeći pismo obim rukama, drmnu ñima nizdoļe do polovine tijela i ponosno se ispravi.

— Ali što? reče.

— Oe! Lao će. Djevojčice! Mir!

— Nema mira! Što hoćeš da rečeš?

— Što hoću da rečem?

Promotri je ćutke pa joj pruži ruku.

— Čuj Jelenu.

Ona se ne mače niti odgovori. On joj onda namigne glavom da se približi i slatko joj ponovi:

— Čuj.

Ona se primače sporo i uporno. Trebao je drugi mučki poziv pa da primi pruženu joj ruku.

— Na koncu konca, usklikne konte nakon kratka oklijevaña, do jutros sam bio slijep, ali više nijesam.

Jelena se ne zacrveni, ne poniče očima.

— Pa što si vidio? reče ona dreždeći. Jesi si vidio moje srce? Srce je slobodno. Je si li pomislio na zlo?

— Pomislio sam da ćeš ti sa svojom naravi trpjeti, da ćeš se kiñiti bog zna koliko; i pomislio sam da Danijele čini vrlo zlo što se uza te pribija. Vraže! sasvim zlo!

— Ne smiješ to reći, striče; ne smiješ to reći! provali Jelena, prigibajući se sva dahúći stricu. Vrlo je plemenit, znaš, striče moj! Vrlo je...

Ne mogne nadodati riječi. Osjećala je da se guši.

— Ostavimo to, draga, odgovori konte. Ne velim ja da nije plemenit. Vjerujem. Razumijem vrlo dobro što hoćeš da rečeš, ali su to stvari koje uvijek tako počinu, znaš, i između čeladi kako što ste vi, a svršavaju pak kako između drugih koji nijesu plemeniti. Ľudi su Ľudi. On je bolji od mnogih drugih, ali je od mesa i kosti i on. Ja ne vjerujem ni u anđele ni u svece, lijepo znaš. Da se može čovjek raženiti i ja bih se bio oženio. I ne bih nikada bio promijenio ženu! I bio bih bio sretan! Ali se raženiti ne može, a ti nijesi htjela već onoga drugoga. Ovo je bilo živinstvo! Dosta, ne govorimo više. Sada se ima misliti na čast tvoju i porodiñnu.

— Ako je u mojim rukama, u dobrim je rukama, odgovori Jelena ponosno, otimajući se od ñega da izade. Ne, ne, nadoda, jer je zvao natrag. Nijesi mi imao ti kazati onu riječ.

Obuzeta grčevitim jecañem, bez suza, nasloni čelo na do vratnik. Lao zbaci pokrivač i diže se da pode k ñoj; ali ga ona oturivaše pruženom rukom, ne okrećući glave.

— Proći će mi odmah, reče. Proći će mi odmah. Miruj.

Ali Lao nije mogao mirovati. Po malo je prekoravao sebe, po malo se pećalio tumačeći svoje riječi. Nije htio reći da se ona može osramotiti.

— Da mi je rekla mama, promrmla Jelena bôno, ne bi bilo ništa; ali ti striče!

— Ali ja sam, odgovori Lao, govorio o svijetu, o njegovu sudeću, o onome što ide od usta do usta.

— Oh, svijet?!

Nije moglo biti, u nezinu glasu, veće boli, većeg prezira.

— Draga moja, reče Lao bocnut. Ja ću biti možda lud, ali dobar i zao glas uvijek su bili nešto. I ako koja gospoda pokazuje da se vlada zlo, a porodica kao da joj ugada, razumiješ!

Jelenine oči sijevnuše.

— Ja ne pokazujem da se vladam zlo, reče ona.

— Ako, velu! ako pokazuje!

Jelena ga opet pogleda. Što je mogla vidjeti u onom dragom, ozbilnom, vrlo ozbilnom, izmučenom licu? Izraz se nezina naglo promijeni.

— Oh striče, striče! reče ona i baci se u njegov naručaj. Drž' me ovdje sa sobom, uvijek sa sobom! Nemam ništa, znaš, da sebi prebacim, ni jedne misli!

Stiskaše ga, stiskaše, govoreći glasom isprekidanim od jecaña.

— Za ljubav božju! usklikne jadni Lao, ganut, preplašen. Što misliš? Da te hoću poslati s bogom? Što misliš? Ludačo! Stade se glasno, nervozno smijati.

— Ala si luda! Ne znaš li da nemam nego tebe, na svijetu? Što misliš? Ali ne, draga, umiri se. Što hoćeš? Bojelo me je u velike gledajući te da trpiš; znaš, draga? Znam prelijepo da nemaš sebi što da prebaciš. Nije trebalo da mi rečeš. Ali umiri se, umiri se, dijete!

Pritiskao je na grudi, gladio joj je vlasi s materinskom nežnošću.

— Sada idi, reče joj. Idi i ispričaj me kod senatora. Reci mu da nijesam sišao, jer se ne ćutim dobro; da ću do malo leći. Vidi, ako se hoće prošetati s tobom i s Danijelom. Mogli biste otići dole na roveški most, jer on još nije bio onamo.

Sada, tek sada, na zvuk blagoga glasa, prosuše se suze Jeleni.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Idi, idi, navaļivaše Lao, slatko.

Ona se nemicaše, kao da ne čujaše. Stric razumje da ne će da izade onako uzbuđena, da čeka da se umiri.

— Je li se zabavļao Clenezzi, upita je, na vožni? Dokle ste bili?

Jelena mu spusti lice na grudi.

— A mama? šapnu.

— Što, draga?

— Mama? Zna li za ovo pismo?

— Ne, draga. Ja joj zanago nijesam rekao.

Umukoše za čas. Za tim Lao opet poče govoriti, da sad više vaļa baš da pode. Ona diže lice, nasmiješi mu se, i izdižući se na vrsima od prstâ, polubi ga u lice, pa izade.

S mûkom se dovuče do svoje sobice. Osjećala se zlo, sasvim iznemogla! Pade na krevet i osta ležeći kao mrtva, pijući srk po srk i tu bol, da ínezina tajna nije više ínezina.

Kroz prozor je ulazio hladni večerni vjetar, miris ruža i gličine i opori, bõni glas rijeke. Kroz ružično lišće prosijevaše topla svjetlost; soba je bila gotovo tamna. Ništa se drugo ne micaše sjem nemirne sjene lišća na podu; ništa se drugo ne čujaše sjem drhtava kucaña malena nevidljiva časovnika. Jelena sañaše otvorenih oči: bolesna je i ne može da se makne iz posteļe; on joj dolazi praviti društvo, i čita joj. Prolazili su mjeseci, prolazile su godine u istome stañu, i ona govoraše sama sebi: „Vidiš kako si zla? Nijesi vjerovala da se Gospodin brine za te, a on je naprotiv bio tako dobar s tobom.“ Eno, Danijel sjedi ondje uz posteļu, čita svojim lijepim, ozbilnim glasom, gleda je svako nekoliko časa, smiješi joj se, prislaña polako polako svoje usne na ínene vlasi; ah! Pruži ruke, zazva ga ispod glasa:

— Danijele, Danijele!

Odgovori joj samo buka rijeke, kao plač stvarî u samoći.

U toliko je bivalo sve tamnije; kroz lišće od ruža vidala se zvijezda gdje trepti.

Kada se Jelena sjeti toga podiže se preplašena i sjede na posteļu? Koja će bit ura? Koliko ima da leži? Nije znala ništa, kao da se probudila iz duboka sna. Možda je kasno, možda ne će moći više vidjeti Danijela. Glava joj je gorjela,

božela je jako, ali što smeta? Poravna živo kose ponamjerce, jer nije imala svijeće, i side. Na stubama sreće majku, koja je išla da je potraži, misleći da je još kod strica.

— Kako ti je bolest od glave? reče joj.

Jelena odgovori da je još boli, da će po svoj prilici do malo leći. Noge su joj drhtale, kad je silazila; gotovo ih više nije ni osjećala. Morade se prihvatiti konopa uzduž zida. U toliko nastojaše da se dovine razgovoru što ga je imala sa stricem; glava joj je bila tako smetena! Sjeti se i obuze je opet bljesak gneva, bljesak prezirne snage.

U dvorani nije bilo nikoga. Cortis i Clenezzi su bili u gradini na železnim sjedalima prama čempresu. Kontesa Tarkvinija nije mogla da shvati kako se može stajati na onome vjetru. Puhalo je, tada jako, i bučalo između jela. Ali Jeleni je to trebalo, te izađe baš kad je Clenezzi ulazio u kuću. On pokuša da je zadrži, a kad ne mogne, htjede izaći s nom, ali mu kontesa reče: „Pustite mahnice da idu“ i zadrža ga kod sebe.

Jelena i Cortis stajali su časom bez daha, čekajući hoće li se Clenezzi vratiti, hoće li ih kontesa zazvati. Čuše je gdje se u dvorani udaľuje smijući se. Tada Jelena zgrabi Cortisovu ruku.

— Je si li vidio? reče.

Već je bilo tamno, a iz dvorane ih ne mogahu vidjeti. Mjesto odgovora, Cortis istrže svoju ruku, zagrli je nom preko ramenâ i prigne je k sebi.

— Ne idem s bogom, znaš, šapnu Jelena umirućim glasom, popuštajući. Ne idem, ne mogu. Ostaću ovdje uza te, uvijek blizu tebe, uvijek.

On oslabi ruku kojom je držao i ne nađe ni riječi, ni radosnoga pokreta, ni ljubavnoga maha.

— Oh, Gospodine! usklikne Jelena teško dišući i opet ustajući. Progovori što, Danijele; reci mi ti dakle, što imam činiti. Sve što ti ushoćeš, sve, sve! Ja ne mogu više ni da mislim.

— Hoćete li, na svrhu, viknu kontesa Tarkvinija otvarajući vrata od dvorane, baš da što uhvatite?

— Eto nas odmah, tetko, odgovori Cortis.

U taj čas je s protivne strane ulazilo u dvoranu obično društvo od „tresette“. Kontesa se udaji.

— Dakle, reče Jelena.

Cortis joj mučke stište ruke.

— Sada ne, reče iza toga. Sada nema vremena da govorimo. Sutra u jutro, je li tako? Na šest, u luži.

Ona ne odgovori, drhtala je od glave do pete.

— Sada bih ti htio reći samo jednu stvar, prihvati Cortis. Pa tihim glasom nadoda:

— Ima neko, koga treba pitati za savjet prije nego mene.

I njegov je glas podrhtavao. Jelena prodrma mučke glavom; on prisloni usne na njezino čelo, i dižući ih opet reče polako polako:

— Moli.

Jelena zastrije lice rukama.

— Znaš, prihvati, da nijesam nikada mogla moliti kao ti.

— Moli sada, odgovori Cortis.

Jelena umukne, pak mu od jednom baci ruke oko vrata i nasloni čelo na grudi.

— A ti, reče ona potresena; vjeruješ li baš od srca u ono, u što bi htio da vjerujem i ja?

— Da, odgovori on mirno, vjerujem ti od srca.

— A ako uzvjerujem za ljubav tvoju, nastavi Jelena, hoću li zasluživati da Gospodin primi ovakvu vjeru?

— Hoćeš, hoćeš!

Jelena odmakne ruke s njegova vrata, podigne lice i blago reče:

— Moliću, znaš. Je si li zadovoljan?

Nasta svečan muk. Jelena je gledala smješkajući se svoga prijatelja, koji joj nije mogao odgovoriti od ganuća. Mučahu i drhtahu osjećajući Oca svoga u sebi u žaru duha, iznad sebe u treptaću zvijezda slavoglasnih.

— Sada vaša ući, reče Jelena. Sutra u jutro na šest. S bogom!

Prijeđe žurno dvoranu i iščeze stubama, dok se Cortis pošao pokazati u prizemnu sobu, gdje se igralo, brblalo i smijalo. Tu se malo zadržao, pa se uputi k jelama. Ondje, nasloñen na staru jelu spadenih grana, pohlepno se sjeti onih riječi: „moliću, znaš; je si li zadovoljan?“ i zadube se u njih grozničavom

nasladom, zanoseći se mišlju da je uzvišena ljubav njegova, mišlju da ih je Bog uzeo, Jelenu i nega, za uvijek, da su mu bliži, i on i ona, da u njihovu jedinstvu ima sada nešto sveto i vječno, radi čega ih bol i smrt ne mogu razriješiti. Mišlaše tako, opojen blaženstvom ponosnim i obezbijedenim od svake zemaljske nezgode, slijepo uvjeren da mu Bog veli: „Ti imaš nezinu dušu, *nu* ćeš imati na drugome životu. Ja sam htio ovaj plod ljubavi koju vam udahnuh. Sad neka ona otputuje, a ti, očeličen u junačkoj vatri, idi, bori se, trpi još, budi plemenito oruđe istine i pravde među ljudima“. Zvijezde, brda, velike, stroge jele bjehu mu svjedoci, da je on odgovorio: „Da, biću“.

Vrati se korak po korak put kuće, put svijeće, u dvorani koja svijetlaše daleko na vrhu ravne staze trijemu i luži kao ognjevito oko na vrhu dalekozora upravljena na *ń*, na Cortisa. Jelena možda moli gore, u svojoj sobi. Ode i sjede ispod nezina prozora, suproć čempresu, i osta tu do ponoći, kad ona ugasi svijeću.

Sutra dan u jutro Cortis izade, polako polako, iz sobe, na pet ura i tri četvrti. Poslužnik koji je raspremao dvoranu reče mu ispod glasa: „Rano ste se jutros digli, gospodine Danijele!“ Svjež, životni vazduh ulazio je kroz sva rastvorena vrata. Crnoglavke su pjevale na čempresu.

— Nije se niko digao? reče Cortis.

— Niko.

Zaustavi se časkom da poslušna ptice, da pogleda na čempresu jasno zelenilo, lijepe, modre grozdove gličine koji drhtahu na vjetru u čistom jutrnjem hladu; a onamo gore put neba timore Vojvodina Krila sve ožarene od sunca. I sivi zubovi Rumanski, vas dugi kraj Maloga Ždrijela suproć luži bješe obasjan. Cortis sjede ondje na polsku nasloñaču o bok ulazu u dvoranu, čekajući.

Odbijalo je šest u Vilaskuri kad se Jelena pojavi na vratima, sasvim zagrnutu crnim, tankim šavlom. Cortis se diže. Stiskoše jedno drugom ruke, ozbilno, odmaknuti, bez ikakvog drugog pozdrava. Ona je bila blijeda, ali joj je lice bilo mirnije, oči manje mutne nego li večer prije. Cortis joj reče francuski, da ondje ne mogu stajati; poslužnik je prolazio svaki čas u dvo-

rani ispred vrata. Uputiše se put trijema. Jedna starica, stojeći na vratima od staje, pozdravi ih; i onamo dole kod jela vidjelo se čeladi. Zakrenuše van kapije, na lijevo, putem što silazi k Roveškome Ždrijelu. Onamo nije bilo žive duše. Tada Jelena poče drhtati, ne usudujući se ni pogledati svoga prijatelja koji je napokon imao da joj govori. Stade lakše ići.

— Hoćemo li prijeći Rovez? reče on tiho, odgovarajući, gotovo, nenom pokretu. Onamo ćemo biti slobodniji.

Jelena potvrdi glavom, zaiska mu nijemo ruku, nasloni se, stisne je čvrsto, stežući usne, gledajući ravno ispred sebe.

— S bogom, šapnu Cortis. Ona mu pritisne jače ruku.

— I ja mislim tako, znaš, reče mu.

— Kako draga?

Jelena učini još koji korak pa odgovori:

— Kako ti.

Nije bio glas, bio je lagan dah; nijesu bile usne, već duša je onako govorila.

I još jače se pribije ruci njegovoj, s većom strasti nego ikada.

— Oh, Danijele! šapnu.

— Budi jaka, reče on, ražalošćen. Dužnost nam je.

— Da, da, bio je čas; oprosti mi! Mnogo sam mirnija nego jučer. Podala sam se sva Gospodinu, znaš.

Bjehu stigli do prvih kuća; od tada ne progovoriše do pustoga riječkoga žala.

— Sad sam već prinijela žrtvu, reče ona. Osjećam se utješena. Koji čas me, ovako, uhvati grč, ali mi prođe odmah. Jučer sam bila zadovoljna umrijeti, samo da ne podem, a sada ne. Znaš zašto?

Ne počeka odgovor, već nadoda nižim glasom, spuštajući lice:

— Jer sam bila zla, znaš, nevjerna, ohola godinâ i godinâ. Potreba mi je trpjeti. Tada će mi Gospodin oprostiti; je li da? I sada se toliko bojim da ne vjerujem kao ti, da vjerujem samo jer ljubim tebe. Ako je ovako, Danijele, što će mi se dogoditi na drugom svijetu? Hoću li i ja moći ići gdje i ti? Oh, Bože, ti ćeš biti toliko visoko.

On joj u zanosu iskrenoga srca s gorućim očima odgovori da ne će.

— Ti si ponizna, reče, ti si svetica.

— Ponizna sam s Gospodinom i s tobom, odgovori Jelena, ali s ljudima nijesam. Bojim se da ne ću moći to nikada.

— A ja? usklikne Cortis.

Ne, ni on, ponosni preziratelj svake bezočne svjetine, ponosit samo u mislima, ni on nije bio ponizan s ljudima.

Jelena umuče.

— A žrtva koju prinosiš? odgovori Cortis.

— Nu prinosimo obojica, reče ona, i da nije bilo tebe, ja bih bila podla. Bila bih ostala ovdje.

Bili su prošli drveni most na Rovezu i udarili stazicom što zakreće na lijevo između bistra kanalića i ispresijecanoga kraja gologa brda. Jelena se zaustavi i slatko izvuče svoju mišicu ispod Danijelove.

— Imam drugu stvar na sreću, reče ona. Cijenila sam da ti je nemam reći. Još ne znam činim li dobro, ali ne mogu mučati, činilo bi mi se kao neiskrenost prema tebi, u ovom času.

Cortis, iznenaden, zapita je kako može misliti da mu ima prećutati koju stvar. Ona pomisli da čuje u njegovu glasu prijekor i odmah mu zgrabi ruku, privine se uza ņ i reče mu nežno i mučno:

— Ali nije moja stvar, znaš. Ne bih ti mogla prećutati ništa što je moje.

Ne nastavi dok joj Cortis prije ne reče da joj vjeruje.

— Stvar je strašna, vidiš. Da je ti znaš, možda me ne bi svjetovao da odem s bogom. I za to mi se čini da ti je imam reći.

— Strašna stvar?

Jelena okrete stazicom što silazi k rijeci, onamo gdje je rasječena velikom ustavom od kamena, i učinivši malo koraka, pade sjesti na travu.

— Tiče se tvoje majke, reče ona.

— Što se dogodilo? upita Cortis.

— Ništa sada; ali otrag mnogo, mnogo godina.... Oh, Danijele, sad se kajem; ne bih ti htjela kazati!

Ućuta, prigne lice koljenima. Cortis sjede uza ņu i približi usne uhu joj.

— Ne govori, reče on.

— A ako činim zlo? odgovori Jelena.

On ponovi ovaj put jače, skoro zaključujući je:

— Ne govoril!

— Htjela bih, promrmla Jelena, da me Gospodin nadahne.

Cortis se još više prigne nézinu uhu.

— Aleksandrija? reče on ispod glasa, 1855?

Jelena okrete put néga lice začuđeno.

On je gledaše blijed, s prstom na usnama.

— Znao si? reče ona.

Ne odgovori.

Ona se sasvim uozbili, obuhvati jednom rukom négovu glavu, prigne je k sebi i dotače svojim négove usne.

To je bio pečat muka. Ona mu uze ruku, postavi je na krilo, pogladi je gledajući ga, tražeći négov pogled. Ali on šutijaše blijed kao krpa, uprijevši oči u sjenasti tok rijeke kraj svojih nogu. Ostaše dugo tako. Napokon mu Jelena ponizno, sasvim ponizno, prišapne: „opraštaš li mi?“ On položi ruku na nénu glavu, za čas. Odmah za tim se digne i predloži joj da pođu na stijenu, protegnutu u rijeci, kamenitoj ustavi o boku. Sjedoše ondje u buci vode koja poniraše u drhtavu, staklenu luku od ruba ustave do zvučne pjene, te oticaše dalje sva u vrtlozima i drhtajima put sunca. Onamo pred otvorenom dolinom sve je bilo u svjetlosti, sve u zelenilu čak dole do neba.

— Zadnji put! reče Jelena.

Cortis je upita na koju će uru krenuti. Jamačno na vrijeme, jer se ima zadržati nekoliko ura u gradu prije nego krene u Mletke. Bila bi htjela krenuti vozom od dvanaest i pò. Ova praktična strana stvari, ove brojke, probadahu obojici srce.

Jelenine se oči zastriješe. Otimala se, otimala se na muku, ali dvije joj suze podrhtavahu na trepavici.

— Danijele, reče ona, hoćemo li se ikad više vidjeti?

— Bog je dobar, odgovori Cortis ozbiljno.

Dvije suze skotrlaše se ćutke.

Htjelo se nekoliko časova prije nego je mogla izreći jednu plahu riječ:

— A pisati?

Cortis malo oklijevaše.

— Ne vidim razloga protiv toga, reče on. Samo sam promislio, da će biti bolje dovršiti žrtvu i pisati kao prijatelji.

— Da, da, odgovori Jelena s mrazom u glasu i u sreću, dakako, kao prijatelji.

Činilo joj se tako tvrdo, ali je rekao on; to je bilo dosta. Zamoli ga za tim da prepíše latinski natpis na stupu. Odgovori da će joj ga prepisati pa i još drugih latinskih riječi od jednoga sveca. Uze je za ruku i reče joj na uho:

— Ima zaručnikâ bez svadbe, zaručnika ne po pûti već po sreću. Tako se se spajaju zvijezde i planete, ne tijelom već svjetlošću; tako se združuju pôme, ne korijenom već vrhom.

Opojen uzvišenim riječima, glasno ih ponovi nebu, brdima i šumnoj rijeci:

— *Innupti sunt coniuges non carne sed corde. Sic coniunguntur astra et planetae, non corpore sed lumine: sic nubent palmarum, non radice sed vertice.*

Gorio je u licu i u sreću. Ņegov jaki glas kao da se produžavao u lomu rijeke, kao da je krotio sudbinu i vrijeme.

Jelena ga za tim upita kako se ima vladati s mamom i sa stricem. Veoma je bolelo što vaļa da otputuje onako bez oprošteņa, na prijearu; ali nije bilo moguće drukčije. Trebalo je ostaviti kakvo pismo, pozdrav, što god, a ona je osjećala da nema snage da piše; jer bi onda imala da reče toliko stvari! Tada pripovjedi svoj potoñi razgovor sa stricem. Bila bi ipak htjela uglaviti ga koliko se svojim skepticizmom prevario u Cortisu. Cortis je svjetova da to ne čini. Ne smije ni na kakav naćin da svrće govor na ű. Ne smije učiniti da stric pomisli, da su je űegove rijeći, űegove sumnje, definitivno odlučile na odlazak. Za sada je dovoljno da pošle iz Mletaka dvije rijeći, a da dugo pismo piše tek iz Yokohame.

Jelena prigne ćelo.

— Ućiniću tako, reče ona. A ti? nadoda ćas kasnije.

— Ja krećem sutra u večer. Idem u Rim.

Ona je uživala što se on vraća na svoje mjesto u borbu, ali ipak joj se učini da je otrgnuće od svoje zemlje od svoje kuće jaće jer i on odlazi.

— Sve ćeš mi pisati, reče, o svojim bojevima o svojim pobjedama.

Cortis odgovori da još ne može da bude pobjedâ za njegove ideje. Pa ni pravih bojeva. Ustanak se može početi samo sa čeladi odlučnom da seпусти pregaziti.

Jedan drugi upit dođe Jeleni na usne:

— A u Rimu?...

Ne usudi se nastaviti.

— Pobrинуću se, reče on pogadajući, ali živjeti skupa, ne; dosta je.

Bilo je vrijeme da se vrate kući. I ta ura izljuje, ta ura zadnjega dana bješe minula, u životu ne će možda dočekati drugu takvu.

Vratiše se samotnim putem uzduž kanalića, polako, polako, ćuteći. Kod mosta gdje Posèna i Rovese sastavljaju svoje vode, Jelena se sjeti jednog njegovog govora što ga je odavna držao o dvjema rijekama, koje se ćute iz daleka a ne vide se; traže se u bjesnilu ljubavi, pronađu se, srnu jedna u drugu, spajaju se u burnoj radosti, silaze skupa niz dolinu, zadovoljne, vedre.

— Bilo je na mostu, reče ona, na 12. juna između devet i deset iz jutra.

— A ti nijesi ništa rekla. Gledala si na drugu stranu. Činilo se da kao ništa i ne slušaš.

Jelena se zaustavi na strmeni mosta, gledajući stazu na lijevo, uzduž rijeke.

— Odlazim a da i ne znam toliko stvari o tebi, reče ona gorko.

Cortis ne govoreći pruži joj ruku i pomože joj da prijede brvno prebačeno nad žlijebom između mosta i staze.

— Ima dvije stvari, šapnu Jelena, što bih htjela znati.

On je posadi na pañ oborene jasike položen preko zelenog okrajka i počeka da progovori.

— Htjela bih znati, reče ona nepouzdanim glasom, da li si ljubio.... prije.

Ljubio sam tebe od djetinjstva, odgovori Cortis. Pak nje-sam mislio više za mnogo godina. U ono vrijeme sam pio mnogo blata, jer sam onda bio žestok u svemu. Mislio sam osam ili deset puta da sam zaljubljen. Nikada nije bila istina. A poslije?

— Poslije... htjela bih znati... kada...

Ona spusti glavu na prsi i ne reče drugo.

— Kada sam te počeo ljubiti? Ne znam dobro ni sam. Učinilo mi se dosta puta da te ljubim, pak mi se činilo da ne. Oktobra prošle godine, iza tvoga odlaska, uvidjeh da te ne mogu više zaboraviti. Ti si se vratila u maju. Onda!...

Žestoko kucanje srca podiže mu prsi i pretrže riječ.

Ona je već znala.

Diže se, uze Cortisovu ruku, skupi u oči, u dušu, svaki oblik, svaku šaru miloga joj kraja: bijele šlunke, brzu, zelenu vodu u tijeku struje, livadu na drugoj obali, jaki potok koji pjeneći se pada pod visoke seoske kuće, bijele od sunca, na desno, a ponizne i tamne na lijevo iza dudova; i, nad njihovim krovovima, travne obronke, jele vile Carrè, Passo Grande.

— Danije, Danije reče ona s plačem u glasu, idimo!

(Švršice se).

Ј А Н Х У С .

— Коста Мајкић. —

VI.

(8)

Наредба краљева. — Смрт трију младића. — Поновна клетва на Хуса и инктердикат на Праг. — Хус, на молбу краљеву, одлази из Прага. — Синод. — Нова комисија за изравнање. — Хус у изгнанству.

За све то краљ Вацлав није казнио свога дворанина; Валдштајн и на даље радо је виђен у двору. Само за у будуће краљ је гледао да обезбједи ред. Издао је уредима заповијед, нека сваку јавну грдњу и срамоћење папе казне, а свако даље противљење булама да се има смрћу казнити. И доиста, кад прве недјеље три ватрена младића у неким прашким црквама стадоше свештенике при проповиједању прекидати и у црквама доказивати, да буле нијесу ништа до обмана и лаж, ухватише их и затворише; па како нијесу хтјели опозвати оно што су у црквама рекли, нити су се кајали због тога, осуди их 11. јула 1412. савјет у Старом Граду на смрт. Хус се заузимао за њих и молио је да их не казне смрћу, јер би се тим маса још више раздражила. Премда су Хусу обећали да ће их поштедјети, ипак су их тога истога дана погубили. Већ када су погубљени, донијела је једна жена чисте плаштанице, у које су тјелеса тијех младића обавијена. Повећи број дјака, које је предводио један члан универзитати, Јан из Личина, подигли су мртва тјелеса и носили их уз гласно пјевање мученичке пјесме: *Isti sunt sancti* (они су свеци) у Бетлејемску капелу, гдје их је Хус опојао, а послије су их с великом побожношћу сахранили. Од тога часа многи су та три младића проглашавали за свеце, а Хусови противници назваше Бетлејем подругљиво: «капела код три свеца».

Како је Хус био одважан борац и како би за своје убијећење све дао, свједочи нам и ово. Ове, 1412. год., опет је претресано о заблудама Виклифовим на богословској факултати и осуђено је као и год. 1403. четрдесет и пет чланака, али том приликом узето је и из Хусових списа шест чланака који су осуђени. Богословски колегиј замолио је краља Вацлава да те чланке забрани и на универзитати у предавањима узимати у одбрану и у цркви о њима похвално говорити. Краљ је прву жељу испунио али другу није. Хус, не осврћући се на

краљеву забрану, предаје и даље у Карлову колеју о забрањеним чланцима. Видјели смо већ, како Хус у почетку свог јавног живота с великом ресервом и Виклифово учење прима и о њему говори. Али сад, кад је послје више година упознао свестрано Виклифова дјела, кад се увјерио да је у њима много истине која се слаже са светим писмом, он без уступања брани многе тачке из учења Оксфордскога доктора.

Неки Прашки свештеници и не казујући ништа надбискупу Албику послаше Михајила из Њемачког Брода папи Ивану XXIII, да га моле, нека већ једном одважним кораком сломи Хуса за свагда; јер Хус, и ако је под клетвом, и даље шири своју »убитачну« науку и безбожно учење Виклифово; Хусови списи већ су прешли границе чешке, па се читају и у Угарској, Пољској и т. д. — Тако ти добри свештеници причаху кроз уста свога изасланика папи.

Хуса остављају и његови, премда не сви, приврженици с универзитати, који дуже вријеме стајаху уза њ, па на једаред окренуше натраг; због тога их Хус називаше »рацима« (cancerisantes).

Папа Иван XXIII. наређује кардиналу Петру из Санкт-Анђела, нека неодложно и безобзирно Хуса укроти. Кардинал с мјеста издаје заповијест, нека се клетва, којом је ударен Хус још прије двије године, по нова огласи по свима прашким храмовима. Ако се Хус у времену од 20 дана не обрати са свог грешног пута, клетва се има обновити и то уз свечано звоњење звона на свима црквама и уз погашивање запаљених бакаља; и од тог часа под пријетњом клетве не смије му нико давати ни јела ни икаква пића, нити га ко смије примити под кров да заклони уморену главу, нити ко смије с њим људски благу ријеч проговорити и т. д. Још се наређује вјернима нека Хуса ухвате, свежу и предаду надбискупу прашком или бискупу Јовану Литомјеричком, а Бетлејемску капелу нека са земљом изравнају.

Оно Нијемаца што још остаде у Прагу послје 1409. год. дигоше се у друштву са чешким поповима и опколише 2. октобра Бетлејемску капелу у намјери да је разруше баш у оном моменту, кад је Хус проповиједао, али их Хусови слушаоци одважно одбише. Вијерни Чеси не допустише ни да њихова

омиљеног проповједника ухвате ни да капелу Бетлејемску сруше. Већина попова прашких управљала се по интердикту: Богослужења није било, живима сваки црквени обред бијаше забрањен, мртве не опојаваху и т. д. Краљу је било мучно то све посматрати, и он је поручио Хусу, нека се на неко вријеме добровољно уклони из Прага. Хус испуњава жељу владаочеву, али то није учинио без велике душевне борбе. Прије свога одласка написа споменицу, у којој се за све неправедне пријекоре и нападаје, што су му учињени, обраћа Христу и тражи од њега утјехе. Хус одлази из Прага концем новембра или почетком децембра.

Краљ Вацлав жури се, не би ли како ствари довео у ред. Посавјетовавши се с Оломучким и Литомјеричким бискупима, одреди, да се сазове провинцијална синода. Албик због старости напушта надбискупску столицу. Синод се састаје у фебруару мјесецу 1413. год., а отвара га Оломучки бискуп Конрад Вехта. Хусу се не дозвољава, да сједницама синодалним присуствује, и он одређује да га заступа његов вјерни пријатељ, учени Јан Јасеничанин. Хус је и писмено, кратко али језгровито, своју ствар образложио. Тако исто Хус је изнио и неке приједлоге пред синод, и то стручно и јасно. Заступници богословске факултати тражили су, да се Хус и његово друштво безусловно покоре опћим захтјевима и прописима римске цркве. Послије дужих препирања и реплика синод се разиђе скоро без икаквог стварног успјеха.

Краљ чини нов покушај, не били се постигло изравнање. Именује комисију од четири члана, којој је дао пуну моћ да може употребити сва средства, којима би се слога могла постићи. На челу те комисије стајао је препошт храма Свију Светих, Здењек из Лабауње. Али ни та комисија ништа не постиже, јер католички заступници, доктори Стеван Палеч, Петар и Станислав из Знојма и Јан Елие напустише савјетовања под изговором, да комисија странчарски ради. Краљ Вацлав, гњеван што се и тај други покушај изјаловио, протјера та четири доктора из краљевине и нареди универзитету, да им се одузму пребенеде¹⁾, да се колегијатна²⁾ мје-

¹⁾ Духовни уред, основан по каноничким правилима, којим је обезбијеђен духовним лицима сталан доходак.

²⁾ Професорска мјеста на универзитету или у каноничким капиолима.

ста, која њима припадају, попуне другим особама. Краљ Вацлав није се на том зауставио, већ неколико мјесеца доцније и градску управу одузима од строге римске стране и попуњава је Хусовим приврженицима. Све до 21. октобра 1413. год. Нијемци у градској управи имаћаху превагу и првенство; тога дана краљ је издао листину, којом проглашава равноправност у градској управи Чеха и Нијемаца. Благодаревши тим мјерама васпостављен је на неко вријеме барем спољашњи мир у главном мјесту. Унутарње несугласице и даље су трајале и само су муком пригушиване.

Хус је још једнако живио у своме изгнанству, али не бијаше ниједнога часа беспослен. Он се дописиваше непрекидно са својим приврженицима у Прагу. Па како су та његова писма њежна, како су пуна вјере, наде и топлине! Хус опомиње своје вјерне, да су дужни све подносити, све претријети, на све се ријешити, а само о правду се не огријешити. Већ из тих писама видимо Хуса, како је челичан и тврд као камен. Својим писмима он своје приврженике с пуно блакости тјеша, с очинском добротом упућује и дирљивим хришћанским поукама их храбри. Тако је љубав Пражана прама њихову проповједнику и учитељу све више расла, напредовала и срца освајала.

У свом изгнанству Хус саставља и своје најглавније списе; на Козијем Хратку, који лежи на југу од Прага, он је саставио и чувено своје дјело *De ecclesia*³⁾. Он је ту могао мирно радити, јер му је Јован из Ушћа осигурао све што му је за живот потребовало; тај чешки племић није се обазирао на клетву, под којом бијаше Хус; »проклетога« Хуса он више уважаваше него непроклетог папу. И народ Хуса радо дочекиваше, радо слушаше његове проповиједи и радо му отвараше не само своје ниске домове већ и своју душу. Хус као и његови претходници проповиједателски дође и на ком год мјесту слушалаца нађе. А слушалаца се свукуд налазило, јер је Хус већ својом појавом предобијао људе, а кад им је прозборио лијепим и меким материнским језиком о царству божијем, о животу Спаситељевоу, о његовој правој науци —

³⁾ О цркви.

они су видјели, да немају пред собом човјека проклета, већ човјека са свима хришћанским врлинама, човјека добра. Противници Хусови мишљаху, да ће, чим он напусти Праг, све поћи старијем током и да ће с његовим одласком отићи у неповрат и његово учење, с којим је довео у опасност безбрижан и раскашан живот беспослених попова. Али противници мишлећи тако грдно се обмањиваху. Хус отишавши из Прага ширио је своје учење по унутрашњости земље, и то баш на чешком југу, гдје ће послје нићи табори, а у самом Прагу Хусови приврженици, оставши без вође, навикаваху се самосталном дјеловању, у чему им је и Хус много помогао својим писмима.

(Наставиће се).

DIOGENU.

— I. E. —

Diogene, kraljevski prosjače,
 Sine Zevsov, dušo ponosita,
 Aleksandra što prezre kolače,
 Kad te ono za žele upita!
 Sv'jet uznosi hvalom osvajače,
 Dok ne zađu u kraljevstvo Dita:
 Tvoja riječ vječito se blista,
 Silna, vedra, gospoeka i čista!

B I L E Š K E.

KNJIŽEVNOST.

Veoma nas je obeselila vijest donesena u potonoj svesci „Letopisa Matice Srpske“ (knj. 223 i 224) o Brankovoj posmrčadi. Veseli smo, da ljudi oko „Letopisa“ gledaju pred sobom „požutele hartije, po kojima je ruka Branka Radičevića napisala neumrle stihove“, a još smo veseliji, da će čitava ta ostavina, koja je velika, biti naštampana u „Brankovu Kolu“. Dakle, govorkađa i tvrđue, da je Brankova ostavina zabačena i izgubljena, pale su. Još ima Brankovijeh pjesama, koje će zanositi mladićska srca lepošću svojom! Jer nema zaista mladića, koga Brankova pjesma ne izdiže s nizina ovoga svijeta tamo negdje visoko, visoko u — Brankov svijet; nema ni mladića ni mlada čovjeka, komu Radičevićeva Vila nije i mila i simpatična!

„Letopis“ je objelodanio jednu pjesmu, i to u cijelini, onaku kakva je u rukopisu, a koja je do sada krñava bila šampavana pod natpisom *Kad mlidija umreti*. Pjesma je od 156 stihova. Za ostalu ostavinu, koja će — kako rekosmo — iziti u „Brankovu Kolu“, komentator će kazati i koju svoju više, pa još sve što o tome rukopisu zna. A pošto je ova ostavina već od pred nekoliko godina bila u rukama g. A. Hađića, a nemu je predao g. Branko Stefanović, to se „Letopis“ (punim pravom) ne može da načudi, kako su ovi mogli toliko godina ćutati i „narodu srpskomu ne dati ono, što je po Bogu i po ljudima njegova svojina, svojina naroda srpskog“.

Dej. M.

ČITUĀA.

Umro je u Biogradu srpski književnik Dragomir Brzak. Pisao je pjesama i pripovijedaka. Vječni mu pokoj!

POZORIŠTE.

Prošlih dana glumila se je u zagrebačkom pozorištu drama Van Pavao od D.ra Milana Šenoe. Ovo je djelo izdala „Matica Hrvatska“. O samoj drami izrazio se je Tresičev „Jadran“ vrlo nepovoljno.

Нове књиге :

Лена Стефановић: *Песме*. Биоград. Штампарија „Доситеј Обрадовић“ 1905. — Цијена 1 круна.

Светислав Стефановић: *Песме*, оригиналне и преведене. У Мостару, 1904. Штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића.

Петар Кочић: *С планине и испод планине*, књига друга. Загреб Српска Штампарија 1904. Цијена 1-30 кр.

Војислав Јовановић: *Јутро једнога бога*. Савић и комп. Биоград. *Ribe dubrovačke*, napisao Baldo Kosić. U Zagrebu. Tisak Dioničke Tiskare 1903.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Три српска кола (Гиноно, Узданица, Вељино), за гласовир. Влад. Р. Ђорђевића. Јагодина (Србија) 1904. Цијена 1 динар.

Драге успомене, валцер за гласовир. Влад. Р. Ђорђевића. Јагодина 1904. Цијена 1 динар.

Чежња, мазур за гласовир. Влад. Р. Ђорђевића. Јагодина 1904, Цијена 1 динар.

Знаменити Срби, година III. свезак VI, VII.

Годишњица Николе Чушића књ. XXIII. — У њој су ови чланци:
1. Кратак преглед имовинских облика у старој српској држави, од проф. Миленка Вукићевића; — 2. О историји Црне Горе црногорскога митрополита Василија Петровића, од проф. Јована Н. Томића; — 3. Најмлађи круг народних пјесама, од проф. Андре Гавриловића; — 4. Географско-историске слике из Краљевине Србије (VI Каменички бој, с једним крокијем и четири слике; VIII Малајнички бој, с крокијем, и IX Неготин и Хајдук-Вељко, с крокијем и једном сликом), од ђенерала Јована Мишковића; — 5. Доситије у Трету 1802—1806., од проф. Андре Гавриловића; — 6. Једно лето четовања, од Ристе Т. Пророковића Невесиња.

Књига износи 370 страна. Цијена јој је *два динара*. Штампано у Државној Штампарији у Биограду 1904.

